

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1883. Andra Kammaren. N:o 37.

Lördagen den 5 Maj.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 41, i *Om bildande af en lånefond för odling af sanku trakter m. m., dels ock enskilda motioner i samma ämne.*

I ordningen förekom

Punkten 1, litt. B).

Herr Helander yttrade: Med återopande af mitt anförande på förmiddagen, skall jag be att få yrka bifall till denna punkt.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

Litt. C).

Herr Helander anförde: Äfven i afseende på denna punkt får jag återopa mitt anförande på förmiddagen och på grund deraf yrka afslag.

Herr Liss Olof Larsson: Äfven jag återopar hvad jag yttrade på förmiddagen och yrkar på grund här af afslag. Jag gör det så mycket hellre, som jag då anvisade ett sätt, hvarigenom man kunde vinna samma ändamål, som Kongl. Maj:t genom nu föreslagna ordning sökt vinna, men utan att man derigenom behöfde inblanda Riksgäldskontoret i saken och skapa ett nytt slag af statsobligationer. Det är därför jag förenar mig i yrkandet om afslag å det nu föredragna momentet.

Herr C. A. Larsson: Jag skall inskränka mig till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Om bildande af en lånefond för odling af sankta trakter.
(Forts.)

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf Herr Talmannen propositioner så väl på bifall till Utskottets ifrågavarande hemställan som ock på afslag derå; och fann Herr Talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering blef begärd samt företogs, enligt följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 1:sta punkten litt. C) af Utlåtandet N:o 41,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, är Utskottets förevarande hemställan af Kammaren afslagen.

Omröstningen visade 81 Ja mot 56 Nej; hvadan Utskottets hemställan bifallits.

Rörande *litt. D)* yttrade

Herr Helander: Jag har visserligen på förmiddagen yrkat afslag äfven på denna punkt, men efter utgången af nyss förrättade votering är det klart, att denna punkt bör bifallas.

Kammaren biföll Utskottets förslag.

Litt. E).

Hvad Utskottet under denna littera hemställt, blef af Kammaren bifallet.

Litt. F).

I fråga om *ingressen*, rörande hvilken Grefve *C. K. J. Posse* inom Utskottet anmält reservation, anfördes af

Herr Helander: Jag har visserligen på förmiddagen yrkat, att i stället för en million kronor skulle här insättas »300,000 kronor», men jag föreställer mig nu, att Kammaren icke kan annat än bifalla det förslag, Utskottet gjort.

Kammaren biföll det förslag, som innefattades i *ingressen*; hvar-efter föredragning skedde af

Mom. 1.

Herr Helander yttrade: Denna punkt är oberoende af det beslut, som nyss fattades; och emedan jag är öfvertygad om, att

punkten bör gifvas den lydelse, jag på förmiddagen föreslagit, ber *Om bildande af en länefond för odling af sankatrakter.* jag att få yrka bifall till samma förslag.

Sedan Herr Helanders förslag derefter, på begäran af Herr *Sjöberg*, blifvit uppläst, lemnades ordet till

Herr P. Pehrsson i Törneryd, som anförde: Jag yrkar bifall till den föredragna punkten, sådan den blifvit af Utskottet föreslagen.

Herr C. A. Larsson: Jag kan icke heller finna, att det af Herr Helander afgifna förslaget är något mästerstycke; ty det är dubbelt så krångligt som Utskottets förslag, och yrkar jag därför afslag å detsamma och bifall till Utskottets förslag.

Herr Sven Nilsson: Jag kan icke föreställa mig, att det är möjligt för Kammaren att nu genast sätta sig in i det förslag, Herr Helander uppgjort, åtminstone vågar icke jag att så här på rak arm afgöra, om det är bättre än Utskottets förslag, hvilket deremot fullkomligt tillfredsställer mig. För min del anhåller jag därför om bifall till Utskottets förslag.

Herr *Sjöberg*: Herr Talman! Jag finner det af Herr Helander framlagda förslaget ega en fullständighet, som Kongl. Maj:ts deremot saknar. Då Herr Carl Anders Larsson talade något om »krängel» eller »krångligt», vill jag, med begagnande af samma uttryck, säga, att om den nu föredragna punkten godkännes, sådan den af Kongl. Maj:t blifvit föreslagen, så kan vid förekommande tillfällen ett ganska betydligt »krängel» uppstå. Det låter nemligen tänka sig, att, sedan planen för ett visst odlingsföretag blifvit af Kongl. Maj:t fastställd och lånet beviljats, åtskilliga laga hinder uppstå till följd af lagen om dikning och vattenafledning, och det är just för att afleda ett sådant »krängel», som detta förslag vore synnerligen lämpligt. Det är sålunda, i korthet sagdt, i vederbörandes eget intresse att författningsförslaget blifver så affattadt. I likhet med Herr Sven Nilsson kan jag väl säga, att Kammaren nu icke närmare känner Herr Helanders förslag, och att Kammaren sålunda icke på rak arm bör antaga detsamma. För min del har jag dock gjort mig reda för förslaget och anser mig kunna och böra godkänna detsamma; men vill Kammaren icke nu godkänna Herr Helanders förslag, så torde det vara klokast att återremittera punkten, för att lemna Utskottet tillfälle att granska meranämnda förslag.

Chefen för Kongl. Civildepartementet Herr Statsrådet Hederstierna: Jag har visserligen icke egt någon kännedom om Herr Helanders förslag, förrän det nu upplästes, men jag hörde dock att dermed afsågs att, innan arbetsplanen af Kongl. Maj:t godkännes och lånet beviljas, utredt skall vara att inga hinder möta för företagets ävägbringande. Jag ber därför att få upplysa, att innan Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tillstyrker lån för så beskaffade företag, förskaffar sig styrelsen upplysning om att samtliga veder-

Om bildande af en länefond för odling af sanktrakter. (Forts.)

börande medgifvit förslaget verkställighet. Jag anser för den skull det föreslagna tillägget obehöfligt.

Herr C. A. Larsson: Då man redan har en sådan lag som den Herr Helander åberopat, kan jag väl icke tro, att han eller Herr Sjöberg kunna så misskänna statens agronomer, att desse skulle alldeles förbise de stadganden, som nu äro gällande; och på den grunden anhåller jag om bifall till Utskottets förslag i den nu föredragna punkten.

Herr Helander: Om det blir förhållandet, att, oaktadt momentets lydelse, Kongl. Maj:t och Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vidtaga andra åtgärder, som äro nödiga för att icke något må försummas af hvad som är föreskrifvet i den nya dikningslagen, synes det mig dock hårdt för de många personer, som skulle vilja förena sig för att utföra ett dylikt vattenafledningsföretag, om de finge dessa vilkor enligt momentets lydelse sig förelagda, men, det oaktadt, sedan de fullgjort dem, det inträffar, att de på sin anhållan om lån få till svar: »Nej, ni har icke gjort hvad ni borde göra! Ni har visserligen iakttagit hvad Riksdagen föreskrifvit, men dermed är icke gjort hvad som erfordras för att få detta läneunderstöd, som här är i fråga». Säsom exempel vill jag anföra hvad jag förut nämnt, att en sakkunnig person kan hafva uppgjort ett dylikt förslag, men ändock icke är dertill *behörig*.

För min del tror jag för öfrigt att Kongl. Maj:t icke skulle sjelf vara synnerligen belåten med att få förslaget antaget, sådant det här lyder, då Kongl. Maj:t i så fall skulle nödgas att, oaktadt dikningslagens föreskrifter, redan på förhand fastställa hvarje vattenafledningsplan, för hvars utförande lån sökes, i stället för att, säsom jag på förmiddagen erinrade, det väl vore naturligare, att man finge inkomma med länehandlingar, arbetsplan, kartor och dylikt, och Kongl. Maj:t icke faststälde företaget i annat fall än att detsamma befundes lämpligt, samt derefter beviljade läneunderstödet.

Jag vidhåller således mitt förra yrkande.

Herr L. J. Larsson i Tranhult: Jag tror icke man behöfver misströsta att icke alla föreskrifter komma att iakttagas, ty Konungens Befallningshafvande lär väl icke insända planen till Kongl. Maj:t förrän alla hinder äro undanröjda. Om det icke är gjort som här föreskrifves, eller någon å eller kanal komme att lida skada af odlingsföretaget, eller flottled skulle skadas deraf, så får man icke fullständigt syneprotokoll.

Jag är således viss på att dylika handlingar, inman de inkomma till Kongl. Maj:t, nog äro fullständiga och behörigen upprättade och jag skall därför yrka bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad. Enligt de meningar, som förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan som ock på Herr Helanders yrkande; och förklarade Herr Talmannen sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande

ja besvarad. Votering begärdes, i anledning hvaraf en så lydande omröstningsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Om bildande af en lånefond för odling af sankertrakter.
(Forts.)

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 1:sta punkten Litt. F) mom. 1 af Utlåtandet N:o 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren beslutat, att förevarande moment skall erhålla sådan lydelse, som af Herr Helander under öfverläggningen föreslagits.

Omröstningen, i vanlig ordning verkställd, utföll med 97 Ja mot 64 Nej; hvadan Utskottets hemställan bifallits.

Mom. 2—6.

Biföllos.

Angående *mom. 7* yttrade

Herr Lyttkens: På de skäl, som Herr Chefen för Justitiedepartementet i sin reservation anført och på grund af hvad som i förmiddags yttrats i denna fråga, får jag anhålla om proposition på en af mig uppgjord ändring i detta förslag. På förmiddagen yrkade jag återremiss af denna punkt, men då Första Kammaren redan fattat sitt beslut, som, efter hvad jag hört, skulle varit afslag på punkten A) och bifall till de föreslagna 150,000 kronor, så tjenar en återremiss till ingenting, utan för att följa min öfvertygelse ber jag få yrka, att momentet måtte erhålla följande lydelse: »Lån må ej till någon del utbekommas förr, än samtliga inteckningshafvare lemnat samtycke till sina inteckningars postponering efter det af staten beviljade odlingslånet.» I öfrigt oförändradt.

Jag anhåller om proposition å detta mitt ändringsförslag.

Herr Hedlund: Då jag på förmiddagen förenade mig med Herr Lyttkens uti hans yrkande om återremiss, i det syfte, som han afsåg, ber jag att få instämma i det af honom nu gjorda ändringsförslag.

Herr C. A. Larsson: Jag tycker att det varit en så tillräcklig diskussion i denna fråga, att det icke kan vara skäl att upprifva saken nu igen. Det upplystes på förmiddagen att någon risk i detta afseende icke förefunnes för inteckningsegarne, utan att man kunde godkänna denna paragraf, sådan den af Kongl. Maj:t och Utskottet föreslagits. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Om bildande
af en låne-
fond för
odling af
sanku
trakter.
(Forts.)

Herr Sven Nilsson: Jag vill, i likhet med en talare på förmiddagen, fästa Kammarens uppmärksamhet på att Herr Lyttkens' förslag är alldeles opraktiskt. Jag kan icke finna annat än att det skulle blifva alldeles omöjligt för en stor del jordegare, som hafva sin jord intecknad, att få reda på hvilka som äro innehafvare af dessa inteckningar, dels sådana som äro ställda till innehafvaren, och ännu mera sådana, som finnas utgifna i form af obligationer. Om man således föreskrifver att inteckningsinnehafvarne skola höras, eller, om jag förstod hans förslag rätt, desse skulle medgifva staten förmånsrätt, innan Kongl. Maj:t egde rätt att bevilja lån, eller fastställa odlingsföretaget, så kan man ju lätt begripa, att man i de flesta fall gör hela det föreliggande förslaget outförbart, hvilket ifrån den talarens sida är konsekvent, ty han vill ju afslå hela förslaget. Jag yrkar för den skull bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad. Kammaren biföll Utskottets hemställan oförändrad.

Mom. 8—11.

Bifollos.

Mom. 12.

Mot Utskottets förslag i detta moment voro reservationer inom Utskottet afgifna

af Herr *H. R. Törneblad*h;

af Grefve *C. K. J. Posse*;

af Grefve *C. Beck-Friis* och Friherre *F. von Essen*, hvilka ansett årliga räntan å ifrågavarande lån böra till fyra och en half procent bestämmas;

af Grefve *C. Beck-Friis*, med yrkande om ett tillägg till momentet af följande lydelse:

»låntagare dock obetaget att, sex månader efter uppsägning, inbetala lånet jemte all derå upplupen, ogulden ränta. Sådan förskotts-inbetalning vare likväl medgifven endast för odlingslån i dess helhet, icke för delar deraf, om än lånet redan blifvit på särskilda hemman fördeladt»;

samt af Herrar *O. B. Olsson* och *Sven Nilsson*, som yrkat att till momentet måtte göras följande tillägg:

»Inom tre år efter det, då odlingslån blifvit på vederbörande hemman fördeladt och i jordebok antecknad, eger jordegare, som sådant önskar, att, oberoende af det här ofvan stadgade återbetalningssätt, sex månader efter hos Statskontoret gjord uppsägning inbetala hela det på hans hemman belöpande skuldbelopp jemte all derå upplupen, ogulden ränta.»

Sedan Utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde

Herr Helander: Åberopande hvad jag på förmiddagen yttrade i denna del, ber jag att få yrka bifall till Herrar Grefve Beck-Friis' och Friherre von Essens reservation i fråga om den årliga räntans nedsättande från fem till fyra och en half procent.

Om bildande af en lånefond för odling af sanha trakter.
(Forta.)

Herr Sven Nilsson: För min del skulle jag icke hafva någonting emot det förslag, som den siste talaren framställde, för så vidt jag kunnat blifva öfvertygad att staten derigenom icke gjorde någon förlust. Stats-Utskottet har för sin del velat uppställa sådana vilkor, att staten derigenom skulle vara fullt betryggad och icke lida någon förlust på de lån, som utlemnades. Men detta blefve, enligt min tanke, följden, om räntan nedsattes till fyra och en half procent, och det beror derpå, att förvaltningskostnaderna ju äfven måste betäckas af lånet. När man genomläser utlåtandena från Statskontoret samt Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, finner man att en ökad personal der på båda ställena blir af behöfvet påkallad i och för handhafvandet af denna lånefond, hvilket sannolikt kostar staten icke så obetydligt.

Härtill kommer en annan omständighet, hvarpå jag ber att få fästa Kammarens uppmärksamhet, nemligen att låntagarne under de första fem åren åtnjuta lånen räntefritt. Genom denna räntefrihet förlorar staten naturligtvis ränta, som för att hålla staten skadeslös, måste af den utfästa räntan godtgöras. Om man lägger dessa tvenne omständigheter tillsammans, kan man finna att det icke går an att lemna lånen under billigare vilkor än fem procent ränta, och jag kan således icke bifalla något förslag, som går ut på räntans nedsättning.

Beträffande de under förmiddagens plenum påpekade olägenheter af föreliggande förslag, vågade jag då fästa Kammarens uppmärksamhet på min, betänkanDET bifogade reservation, och jag vill nu i något förändrad form yrka bifall dertill. Jag uttalade redan då skälen derför och behöfver sålunda icke nu upprepa dem. Men hvad jag särskildt vill påpeka är den i förslaget förekommande bestämmelsen, att under hela den tid af 25 år, hvarunder amorteringen af dessa lån varar, låntagaren icke enligt förslaget skulle hafva rättighet att återbetala lånet. Detta utgör, enligt min tanke, en så stor olägenhet, att jag är fullt förvissad, att den skall förhindra mången jordegare att begära sådana lån. Vi veta att till följd af den nya vattenlagen bolag kunna bildas, deri personer tvingas att ingå, och bland sådana personer finnas säkerligen många, som kunna underkasta sig kostnaderna för dikning och odling utan att för ändamålet behöfva upptaga lån; men då lån af odlingsfonden måste sökas för *hela bolaget*, få således personer ofta mot sin vilja pantsätta sin jord. Det förefaller mig hårdt för sådana jordegare, som på detta sätt tvingas att hafva ett lån å sin egendom under en så lång tid som 25 år.

Jag har hyst betänkligheter emot att utsträcka återbetalningsrätten under hela amorteringstiden, dels derför att jag förestälde mig att det skulle vålla ett allt för stort besvär för Statskontoret,

Om bildande af en lånefond för odling af sänka trakter.
(Forts.)

och dels därför att jag trodde att staten derigenom skulle kunna komma att göra en förlust. Men då två andra reservanter i Utskottet uttalat sig i samma riktning, och från deras sida icke mött någon betänklighet att utsträcka återbetalningsrätten till hela amorteringstiden, samt jag för min del nu fått visshet om att intet hinder möter från myndigheternas sida, kan jag icke heller finna skäl, hvarför icke så bör ske, och vill jag därför gå ifrån min mening i detta fall och förena mig i det yrkande, att återbetalning må ske icke blott under de 3 första åren, utan när som helst under amorteringstiden. Jag tror att staten derigenom icke kan något förlora, ty om staten utlemnat lån till högre ränta än som gälde, då återbetalningen sker, blir ju Kongl. Maj:t i tillfälle att använda dessa medel till nya lån; men genom ett sådant förslag möjliggör man jemväl för sådana jordegare, som icke vid början af odlingsföretagets fullbordande äro i tillfälle inbetala sitt lån, att framdeles under lånetiden få göra det. Jag anhåller således att till 12:te punkten må göras det tillägg, att »sedan odlingslån blifvit på vederbörande hemman fördeladt och i jordbok antecknad, eger jordegare, som sådant önskar, att oberoende af det här ofvan stadgade återbetalningssätt, när som helst under lånetiden sex månader efter hos Statskontoret gjord uppsägning inbetala hela det på hans hemman belöpande skuldbelopp jemte all derå upplupen, ogulden ränta.»

Detta förslag är uppsatt af sekreteraren på riksgäldsafdelningen och har blifvit behandlad i Stats-Utskottet, der jag för min del blef fullt öfvertygad om att det icke kan möta några formella hinder för antagande. Jag är öfvertygad om att, så vida Utskottet haft något mera tid för behandling af denna fråga, förslaget skulle hafva vunnit större understöd.

Jag anhåller därför om proposition på bifall till punkten med det af mig nu gjorda tillägg.

Herr Aug. Peterson: Å ena sidan taget, kan möjligen Herr Sven Nilsson hafva rätt i sitt förslag, ty onekligen är det icke mer än billigt att en låntagare, som kan betala sin skuld och derigenom få sitt hemman ograveradt, också må få tillfälle att göra det. Men å andra sidan möter hans förslag svårighet ur den synpunkten, att det är en ovilkorlig skyldighet för dem som erhållit lån att underhålla odlingen, då det nemligen i mom. 11 heter: »Alla med låneunderstöd utförda arbeten skola, så länge någon del af lånet återstår ogulden, af den eller dem, det åligger, vederbörligen underhållas.» Vill nu en låntagare inbetala sin andel i lånet och derigenom blifva fri från sin skuld till staten, så är han enligt detta förslag icke skyldig underkasta sig någon kontroll från statens sida i fråga om sin förpligtelse att underhålla odlingen, och då kunde lätt tvist uppstå mellan honom och de andra delegarne derom, huruvida han enligt dikningslagen kan åläggas att, oaktadt han återbetalat lånet, fullgöra hvad som brister i afseende på odlingen. Jag tror därför, att det icke vore bra, om ett sådant stadgande som detta blef antaget.

Hvad angår Grefve Beck-Friis' förslag, så har Herr Sven Nils-

son till stor del utvecklade de skäl, som tala mot detsamma. Jag har ett ytterligare skäl att anföra deremot, och det är, att om t. ex. af flere jordegare, som fått ett dylikt lån, flertalet besluter att det i förtid skall inbetalas, naturligtvis hvar och en delegare i förhållande till den del, han har i odlingsföretaget, så kan mången gång ett sådant beslut befinnas ganska olägligt för den som har någon större del i odlingen, ofta nog rent af bringa honom på obestånd.

Om bildande af en lånefond för odling af sanka trakter.
(Forts.)

Jag kan icke heller vara med om detta alternativ, utan anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr C. A. Larsson: Inom Stats-Utskottet diskuterades de begge reservanternas förslag ganska mycket, men intet af dem rönte några sympatier. Jag tror till och med att man voterade om dem, hvarvid, på sätt af utlåtandet synes, dock begge föllo igenom. Man kan tänka sig att Riksgäldskontoret under en svår penningtid kan blifva nödsakadt att upptaga ett obligationslån, hvaraf sådana låneunderstöd som de, hvarom här är fråga, komme att beviljas, och att, då ett eller annat år derefter bättre tillgång på penningar inträdd, de låntagande hemmansegarne anse det fördelaktigt att på en gång inbetala sina lån. Att härigenom ganska stora förluster skulle kunna drabba statsverket är helt naturligt.

Jag yrkar därför bifall till Stats-Utskottets förslag i denna del.

Herr Herslow: Vi hafva nu i dag tvistat ganska mycket om både saken sjelf och om hvarje liten förändring, som vid den samma ifrågasatts, men hvad angår den i nu föredragna punkten föreslagna ändringen, synes den mig icke gerna kunna gifva anledning till tvist, likasom ej heller ingifva några som helst farhågor. Så vidt jag kan förstå, måste det vara behagligt för en *låntagare* att sedan de fem åren förflutit och han skall erlägga annuiteten — en annuitet som uppgår till räntans dubbla belopp — kunna få inbetala hela lånet, möjligen för att i stället kunna taga ett annat lån med mindre skarp amortering och därför lättare för honom att bära. Men det hör derjemte kunna vara till ganska stor förmån för *inteckningshufvaren*, icke minst då denna är en hypoteksförening, och säkert komma dessa anstalter, enligt hvad jag nemligen föreställer mig, ofta att finna sin fördel vid att, sedan arbetet är färdigt, öfvertaga det förskott, som staten lemnat, och sålunda göra sig qvitt den, deras inteckningar undanträngande, åt staten lemnade, tysta förmånsrätten. Och vi skulle derigenom kanske snart praktiskt befrias från den teoretiskt mest graverande invändning, som gjorts mot hela detta förslag. Ty nog synes det mycket antagligt, att, sedan staten först varit förlags-gifvare och hemmanet genom jords nybrukning och odling ökats i värde, hinder icke skall möta från hypoteksföreningarnes sida att lemna hemmansegarne i ökade hypotekslån äfven de belopp, som staten hittills tillskjutit, hvarigenom dessa långifvare blefve fria från den prioritetsrätt, som staten förut egt. Slutligen måste det ock vara en fördel för *staten* att få in större amorteringsbelopp och derigenom slippa att för egen del i någon vidsträcktare mån sjelf anlita lånevågen. Det vore utan gensägelse en god sak, om fonden kunde bära

Om bildande af en lånefond för odling af sanktrakter.
(Forts.)

sig sjelf, det vill säga bestrida alla sina utgifter med egna inflytande medel. Någon svårighet kan en sådan påskyndad inbetalning icke heller vålla statsverket, äfven om staten för sin utlåning sjelf redan upptagit obligationslån, då vi ju kommit öfverens om att dessa obligationslån skola vara uppsägbara från statens sida. Äfven för allmänheten och för sakens egen raskare utveckling vore det en fördel, enär derigenom medel oupphörligt komme att inflyta, hvilka kunde träda in i odlingsarbetets tjänst och verka på nytt och föranleda till nya och ökade odlingsföretag. På detta sätt, genom en raskare omsättning, kan ett mindre kapital göra samma tjänst som ett vida större.

Derför, och då det af Herr Nilsson föreslagna tillägget, enligt min tanke, vore gagneligt för odlaren, gagneligt för inteckningsinnehafvaren och gagneligt för staten, hemställer jag att Kammaren måtte bifalla detta tillägg.

Herr *Lovén* instämde med Herr *Herslow*.

Herr *Åbergsson*: Äfven för min del ber jag att få instämma i Herr *Sven Nilssons* förslag. Två statsutskottsledamöter hafva gjort några anmärkningar mot förslaget. Den ene yttrade, att, om den ifrågasatta inbetalningsrätten skulle medgifvas låntagaren, det vore fara värdt att så många låntagare skulle begagna sig af denna rättighet, att Riksgäldskontoret skulle blifva öfversvämmadt med penningar, som det icke skulle kunna åter placera. Herr *Herslow* har redan besvarat detta inkast med den rigtiga erinran, att de obligationer, som Riksgäldskontoret skulle utfärda, skulle vara å dess sida uppsägbara efter en viss kort tid. Således synes mig någon fara för Riksgäldskontoret i detta fall icke vara för handen.

Den andre ledamoten af Stats-Utskottet anförde att, om en jordegare skulle tillåtas att för sitt lilla hemman uppsäga sin skuld och inbetala lånet, han skulle kunna genom återgåldande af lånebeloppet undandraga sig hvarje kontroll ifrån statens sida i afseende å sättet att fullgöra diknings- och odlingsarbetena, hvarigenom han möjligen skulle komma att åsidosätta sina förpligtelser i detta hänseende. Jag ber dock få anmärka, att enligt mom. 4 i förevarande förslag skall det kontrakt, som kommer att upprättas rörande ett odlingslån, innehålla förbindelse för låntagaren att enligt den fastställda arbetsplanen fullbörda så väl vattenafledningen och afdikningen som äfven odlingsarbetet. Nu är det väl alldeles klart, att de förbindelser, som låntagaren i detta fall genom kontrakt iklädt sig, icke upphävas derigenom att han medgifves ifrågavarande inbetalningsrätt, utan kvarstå oförändrade. Detta inkast mot förslaget synes mig för den skull icke vara af något värde. Deremot tror jag, att det utan allt tvifvel är af stor vikt för en jordegare, som vill inbetala sitt lån, att få göra det, och jag kan icke heller se att saken kan på något sätt lida genom det förslag, som Herr *Nilsson* framställt.

Medan jag har ordet, ber jag få yttra några ord i anledning af yrkandet om räntans nedsättande till $4\frac{1}{2}$ procent. Den effektiva ränta, som staten för närvarande betalar å sina lån, utgör enligt inom Riksgäldskontoret nyligen verkställd uträkning 4,64 procent, så-

ledes mer än $4\frac{1}{2}$ procent. Läger man här till statens låneomkostnader och risk, så är det uppenbart, att staten icke kan utlemna ifrågavarande lån till billigare ränta än 5 procent. Detta i parentes. I öfrigt instämmer jag, som sagdt, med Herr Nilsson och yrkar bifall till hans förslag.

Om bildande af en lånefond för odling af sanktrakter.
(Forts.)

Hans Excellens Herr Statsministern Grefve Posse: Herr Helander har yrkat räntans nedsättande från det af Kongl. Maj:t föreslagna belopp till 4 procent. Jag kan icke neka till att det förvånar mig rätt mycket att ett sådant förslag kommer från ett håll, der man icke synes hafva några synnerliga sympatier för själva saken. Jag tror att detta yrkande icke heller är praktiskt, ty det kan blifva ganska svårt att genomföra företaget äfven med den högre räntefot, som Kongl. Maj:t föreslagit. Om det framdeles skulle visa sig, att staten kan anskaffa erforderliga medel för en lägre räntefot än nu beräknats, så lærer det väl icke lida tvifvel, att icke Riksdagen jemkar räntefoten för ifrågavarande lån derefter. Jag tror således, att man skulle göra klokast i att i detta fall bifalla hvad Kongl. Maj:t föreslagit.

Den af Herr Sven Nilsson i Efveröd med flere afgifna reservation, till hvilken man nu yrkat bifall och som går derpå ut, att låntagaren skulle berättigas att viss tid efter uppsägning inbetala lånet, synes mig hafva icke så litet skäl för sig. Denna fråga har emellertid, som bekant, väckts under sådana förhållanden, att regeringen icke varit i tillfälle att från uppbördsmyndigheterna införskaffa uppgift, huruvida förslaget i tillämpningen skulle kunna medföra några stora svårigheter. Jag föreställer mig likväl, att så icke kan blifva förhållandet, och jag tror, att saken kan ordnas utan olägenhet vid uppbörden. Bland de fördelar, som genom förslaget skulle vinnas, är kanske icke minst den, att Riksdagen icke skulle i en framtid besväras med en mängd ansökningar om rätt att få före den bestämde tiden inbetala odlingslån. Vi veta, att Riksdagens pröfning understälts flere sådana ansökningar i andra fall, och dessa ärenden äro verkligen sådana småsaker, att Riksdagen icke bör sysselsätta sig dermed. Blir saken en gång reglerad, så går den sin gilla gång. Tydligt är emellertid, att regeringen icke har någon anledning att motsätta sig förslaget.

Herr Helander: Hvad beträffar det mindre intresse, jag skulle hafva visat för ifrågavarande sak, så ber jag få hänvisa till mitt yttrande på förmiddagen. Jag tror icke, att detta skall kunna anses utvisa ett mindre intresse för saken.

För öfrigt ber jag få säga, att jag icke haft mig så noga bekant statens låneomkostnader, ehuru jag knappast trott att staten skulle komma att lida någon nämnvärd förlust genom räntans nedsättande. Men på grund af det intresse, som jag hyser för saken, har jag yrkat räntans bestämmande icke till fyra utan till fyra och *en half* procent.

Öfverläggningen var slutad. Efter det propositioner gifvits enligt

Om bildande
af en länc-
fond för
odling af
sanka
trakter.
(Forts.)

de gjorda yrkandena, biföll Kammaren det förslag, som Herr Sven Nilsson under öfverläggningen framställt. Kammaren hade således antagit Utskottets förevarande hemställan med den förändring, att vid slutet af momentet skulle tilläggas ett stadgande af följande innehåll: »Sedan odlingslån blifvit på vederbörande hemman fördeladt och i jordebok antecknad, eger jordegare, som sådant önskar, att, oberoende af det här ofvan stadgade återbetalningssätt, när som helst under lånetiden sex månader efter hos Statskontoret gjord uppsägning inbetala hela det på hans hemman belöpande skuldbelopp jemte all derå upplupen, ogulden ränta.»

Mom. 13 och 14.

Biföllos.

Beträffande Utskottets hemställan under *litt. G)* yttrade

Herr Helander: På af mig under förmiddagen anförda skäl ansåg jag, att man borde afslå denna punkt, men sedan Kammaren redan bifallit punkterna *C)* och *D)*, torde det vara naturligt att Kam-maren i öfverensstämmelse dermed nu också bör bifalla punkten *G)*.

Kammaren biföll ifrågavarande hemställan.

Slutligen föredrogs och bifölls det förslag. Utskottet framlagt i *punkten 2* af Stats-Utskottets föreliggande utlåtande.

§ 2.

Om ändrade
bestämmelser
för utgörande
af vinören.

Till behandling förekom Lag-Utskottets Utlåtande N:o 29, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition (N:o 17) angående ändring af bestämmelserna för utgörande af vinören inom församlingarne.

Kongl. Maj:t hade i berörda proposition föreslagit Riksdagen, »att till efterrättelse från och med år 1884 må förordnas, att de afgifter, hvilka jemlikt Kongl. resolutionen på presterskapets besvär den 27 Augusti 1668 § 11 och Kongl. cirkuläret till samtliga landshöfdingarne den 11 Januari 1804 med flere författningar böra af församlingarnes medlemmar utgå till kommunionvins anskaffande, icke må uttagas annorledes än efter de grunder, som för kommunalutskyl-der i allmänhet äro stadgade.»

Utskottet hade hemställt: »att Riksdagen, med förklarande att Kongl. Maj:ts förevarande proposition icke kan bifallas i oförändradt skick, må för sin del antaga följande

Förordning angående upphörande inom församlingarna af så kallade vinören eller vinpenningar.

Med upphäfvande af § 11 i Kongl. resolutionen på presterskapets besvär den 27 Augusti 1668, Kongl. brefven den 18 December 1691 och den 26 Mars 1692, Kongl. cirkuläret till samtliga landshöfdin-garne i riket den 11 Januari 1804 samt de flere författningar, enligt

hvilka kyrkoförsamling eger att till anskaffande af nattvardsvin, om och i den mån härtill anslagen vinsäd icke förslår, pålägga personliga afgifter, benämnda vinören eller vinpenningar, förordnas härigenom, att, der för nämnda ändamål, utöfver vinsäden, särskilda medel erfordras, dessa icke må uttagas efter andra grunder, än dem, som för kommunalutskylders utgörande i allmänhet äro stadgade.

Denna förordning träder i kraft den 1 Januari 1884 »

Om ändrade bestämmelser för utgörande af vinören.
(Forts.)

Efter föredragning häraf yttrade

Herr Hedin: Vid 1882 års riksdag framlade Kongl Maj:t för Riksdagen en lagproposition, hvilken stod i det olyckliga missförhållande till grundlagens oförtydbara bud angående stiftande af allmän lag, att den måste af Lag-Utskottet afstyrkas och blef af båda Kamrarne afslagen. Man hade förväntat, att den indirekta erinran om grundlagens bud, som sålunda blef från Riksdagens sida lemnad, skulle hafva tagits ad notam för framtiden, men åtskilliga företeelser vid denna riksdag hafva visat det ringa afseende, man fäst vid härvid, och detta är bland annat också fallet med den proposition från Kongl. Maj:t, öfver hvilken Utskottets nu föredragna betänkande är afgifvet. Jag tillåter mig till protokollet uttala icke en förhoppning, ty det vågar jag icke, men en önskan att detta förfarande för framtiden måtte undvikas.

Chefen för Kongl. Ecklesiastikdepartementet Herr Statsrådet Hammarskjöld: Den ärade talare, som nyss hade ordet, har icke haft den godheten att upplysa om *hvilket* grundlagsstadgande det är, som genom förevarande Kongl. proposition blifvit kränkt, och så länge han det icke gjort, torde det icke vara anledning att ingå i något svaromål på hans yttrande.

Herr Hedin: Den upplysningen skall genast varda lemnad. Det grundlagsvidriga i ifrågavarande Kongl. proposition består deri, att Kongl. Maj:t på sina rådgifvares tillstyrkan anhållit om Riksdagens bemyndigande att utfärda en kommunallagsbestämmelse, under det grundlagen stadgar, att kommunallag skall stiftas af Kongl. Maj:t och Riksdagen gemensamt.

Herr Statsrådet Hammarskjöld: Den form, som för den Kongl. propositionen begagnats, är densamma, som brukats vid föregående riksdagar af Kongl. Maj:t i dess propositioner i kommunallagsfrågor, af Riksdagen i dess beslut angående förändringen af kommunallag samt af Lag-Utskottet, till och med det af 1882, i dess utlåtande öfver sådana frågor, äfven densamma som af sistlidne Riksdags Lag-Utskott på förslag af enskild motionär användes. Lag-Utskottets nu förevarande framställning innebär en nyhet, som Utskottet funnit lämpligt att föreslå. Jag tror icke, att ens den ärade talaren sjelf vid föregående riksdagar haft något att erinra mot den äldre formen, som äfven nu af Kongl. Maj:t begagnats och som förut blifvit af Lag-Utskottet godkänd.

Öfverläggningen var härmed slutad. Kammaren biföll Utskottets förslag.

§ 3.

Föredrogs och biföllos Lag-Utskottets Utlåtanden:

N:o 30, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition (N:o 15) om ändring af § 33 i Förordningen angående fattigvården den 9 Juni 1871; samt

N:o 31, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition (N:o 14) med förslag dels till ändringar i stadgan angående folkundervisningen i riket den 20 Januari 1882, dels ock till ändrade bestämmelser om grunderna för utgörande af afgiften till folkskoleväsendet i Stockholm.

§ 4.

Om ändring i den kommunala rösträtten å landet. Föredrogs Lag-Utskottets Utlåtande N:o 35, i anledning af väckta motioner om ändring i den kommunala rösträtten å landet.

Uti nämnda motioner, afgifna inom Andra Kammaren af Herrar J. P. Nilsson och J. Anderson i Tenhult (motionerna N:is 44 och 67) var föreslaget:

af Herr Nilsson: »det Riksdagen för sin del ville besluta, att § 11 i Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet måtte få den förändrade lydelse, att röstvärdet skall beräknas efter det en hvar åsatta fyrktal; dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som motsvarar en tjugonedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden, och ej i något fall för mer än 1,000 röster»;

och af Herr Anderson: »att Riksdagen för sin del ville besluta, att § 11 i förordningen om kommunalstyrelse på landet får följande lydelse:

»Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal, dock eger ej någon utöfva rösträtt för mer än en tiondedel af kommunens hela fyrktal efter fyrktalslängden»;

hvarjemte, då nödvändigt vore, att belöpande fyrktal i och för debiteringen upptoges, sistnämnde motionär vidare hemställt, »att formulär litt. A) till kommunalförordningen måtte förses med ytterligare en kolumn, upptagande det antal fyrkar, för hvilka rösträtt må utöfvas.»

Utskottet hade tillstyrkt, att motionerna för närvarande icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Ordet begärdes af

Herr J. P. Nilsson, som anförde: Utskottet har i år åberopat hvad det redan i sitt vid förra årets riksdag, i anledning af då väckta likartade motioner, afgifna utlåtande fäst uppmärksamheten på, att

nemligen genom bifall till motionen skulle föranledas redaktions-^{Om ändring}ändring jemväl i § 59 mom. 2 af förordningen om kommunalstyrelse på ^{i den kommunala rösträtten å}landet. Men Utskottet säger derjemte, att »fastän Utskottet icke ändrat sin vid sistlidne riksdag uttalade åsigt om lämpligheten och biligheten af en begränsning i den kommunala rösträtten på landet,» får Utskottet likväl hemställa om afslag å motionerna. Ser jag efter orsaken, så finner jag den på sidan 2, der det heter: »Genom bifall till motionerna skulle sålunda till de vid innevarande riksdag förekommande stora frågor knytas ytterligare en af jämförelsevis underordnad vigt, med hvars lösning väl kan anstå.» Ja, det är nog möjligt att denna fråga kan vara af i allmänhet underordnad vigt; men hvad landsbygden beträffar, så är denna fråga i sanning icke af så underordnad vigt. Det har talats om opinionsyttringar och dylikt, och om man noggrant gifvit akt uppå alla folkmöten, som hållits för att diskutera denna fråga, så skall man hafva funnit, att folket alltid uttalat sig för en rättvis lösning af densamma.

Så vidt jag kan förstå, måste Lag-Utskottet hafva haft så mycket att göra, att det icke kunnat egna tillräcklig tid åt denna fråga. Jag hoppas emellertid, att Kammaren icke bifaller Utskottets förslag, emedan det då kan hända, att, när frågan ett annat år återkommer, Utskottet anser sig icke böra tillstyrka bifall till det förslag, som då i saken blifvit väckt, af just det skäl, att Riksdagen i år förkastat de nu i ämnet väckta motionerna. Då frågan redan lär hafva fallit genom det beslut, som Första Kammaren fattat, skall jag inskränka mig till att yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr Thomasson: Det synes mig som om den ärade motionären hade bort finna sig tillfredsställd med de skäl, som Utskottet anfört för sitt afstyrkande af bifall till motionen. Kammaren har sig bekant, att Lag-Utskottet under förlidit års riksdag tillstyrkte en begränsning af den kommunala rösträtten på landet, och Utskottet är äfven nu benäget för en sådan begränsning. Men det kan väl icke vara skäl att med de stora frågor, som denna riksdag vänta på sin lösning, sammankoppla ytterligare en, i synnerhet då man väl vet att motionen i alla händelser icke har att påräkna någon framgång i Första Kammaren.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Gumælius: För min del har jag fått en annan uppgift, än den som lemnats motionären, ty för mig har det uppgifvits, att denna fråga ännu icke blifvit behandlad af Första Kammaren, och jag skall derföre be att få yrka frågans återremitterande till Utskottet. I likhet med motionären, kan jag icke gå in på att denna fråga är af underordnad vigt, och då vi nu äro nog lyckliga att hafva ett Lag-Utskott, som i fråga om billiga reformers befrämjande visat sig synnerligen tillmötesgående, synes det mig som om detta vore en särskild anledning för dem, hvilka önska framgång åt saken, att icke uppskjuta dess behandling till en kommande riksdag, utan att se till att den må blifva behandlad just af ett sådant Utskott, ty man

Om ändring i den kommunala rösträtten å landet. (Forts.)

vet icke huru nästkommande Riksdags Lag-Utskott kan vara sammansatt. Utskottet har förklarar att det icke ändrat sin förliden riksdag uttalade åsigt om lämpligheten af en begränsning af den kommunala rösträtten på landet, och, såsom vi erinra oss och Utskottet äfven sjelf påmint om, framlade det då ett positivt ändringsförslag i sitt Utlåtande N:o 52. Vid sådant förhållande, och då det icke torde vara lämpligt att Kammaren på rak arm besluter en förändring i enlighet med motionärens förslag, utan riktigare torde vara att Utskottet lemnas tillfälle att formulera ändringsförslaget, så hemställer jag att ärendet måtte i sådant syfte till Utskottet återremitteras.

Herr J. P. Nilsson: Som jag af den siste talarens yttrande förnummit, att frågan icke ännu varit behandlad af Första Kammaren, och att jag således fått en oriktig uppgift derom, får jag återtaga mitt förra yrkande samt hemställer om frågans återremitterande till Utskottet.

Herr J. Anderson i Tenhult: Den förändring i 11 § af Kongl. förordningen angående kommunalstyrelse på landet, som jag tillika med flere motionärer påyrkat, är icke någon ny fråga. Den har förevarit år efter år och jemväl vid förlidet års riksdag. I år synes mig som Utskottet skulle haft föga skäl att afstyrka våra motioner, då ju Utskottet förlidet år i sitt i ämnet afgifna betänkande uttalade sig så, som skulle Utskottet gerna velat, att motionerna då vunnit bifall.

Det heter nemligen i förlidet års betänkande från Lag-Utskottet: »Det vore uppenbart, att någon kommunal sjelfstyrelse icke alls förefinnes inom de 54 kommuner, hvarest en enda person ensam kunde utöfva kommunens beslutanderätt, det vill säga efter behag, blott laga former iakttoges, beskattå öfrige kommunalmedlemmar och utse desse att såsom kommunala förtroendemän vårda angelägenheter, som hufvudsakligen vore hans egna, under det han sjelf kunde undandraga sig hvarje personligt kommunalt uppdrag. Att i en stor mängd andra kommuner sjelfstyrelsen vore i större eller mindre grad kringskuren visade de anförda statistiska uppgifterna» o. s. v.

Då Lag-Utskottet förlidet år uttalade sig i sådant syfte och tillika tillstyrkte Riksdagen att bifalla det ändringsförslag, som då förelåg, får jag säga, att det har högligen förundrat mig, att samma Utskott i år utlätit sig på ett helt annat sätt, i all synnerhet som klämman i år är mycket kortfattad och i motiven icke anförts några verkliga skäl.

Då två talare redan yrkat ärendets återförvisande till Utskottet, ber jag att med dem få instämma.

Häruti instämde Herr A. Magnusson.

Herr Liss Olof Larsson: Jag har hört flere talare uppträda och önska ärendets återremitterande till Lag-Utskottet. För min del kan jag dock icke finna, att en återremiss skulle till någonting tjena.

Den omständigheten att Första Kammaren ännu icke fattat beslut i frågan, anser jag icke utgöra något skäl för att besluta återremiss. Ty om då Första Kammaren äfven fattar ett sådant beslut och säger, att, eftersom Andra Kammaren icke fattat beslut i frågan, så återremittera äfven vi ärendet, då stå vi ju på samma punkt som förut. För min del tycker jag dock icke, att det är skäl att nu, då riksdagen redan är så långt framskriden, på det viset leka kurra gömma med frågorna, utan är det väl så godt, att vi genast fatta ett afgörande beslut.

Om ändring i den kommunala rösträtten å landet.
(Forts.)

Visserligen tror jag icke, att resultatet i år blir något annat än det, hvartill Utskottet här kommit, men då jag för min del icke kan godkänna detta Utskottets Utlåtande, anhåller jag, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, måtte bifalla Herr J. P. Nilssons motion. Detta blifver visserligen endast en opinionsyttring, enär jag antager, som sagdt, att frågan kommer att falla i Första Kammaren, men då är den åtminstone afgjord och denna Kammare behöfver icke ännu en gång företaga den till behandling.

Herrar *Stormats Mathias Olsson, Carl Johanson* och *A. Göransson* förenade sig med Herr Liss Olof Larsson.

Herr Gumælius: Den utsigt som den nästföregående talaren öppnade för oss, att nemligen äfven Första Kammaren måhända kunde komma att återremittera frågan, var just hvad man bäst kan hoppas i denna sak. Om nemligen båda Kamrarne återremittera ärendet, naturligtvis i syfte att få ett utlåtande som tillstyrker motionerna, så bör det ju vara en lätt sak för Lag-Utskottet, som redan förut accepterat den ifrågasatta förändringen, att åstadkomma ett sådant utlåtande. Om man sålunda vill framgång åt saken, anser jag just en återremiss vara rätta vägen och jag måste därför vidhålla mitt yrkande.

Herr Thomasson: Om verkligen något denna gång skall åt saken göras, så är väl enda utvägen att ärendet först återförvisas till Utskottet. Ty icke kan det väl komma i fråga att Kammaren på rak arm bifaller herr Nilssons motion, som ju icke är ett formuleradt förslag.

Jag yrkar emellertid fortfarande bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad. Sedan Herr Talmannen framställt propositioner, enligt de yrkanden som förekommit, beslöt Kammaren återförvisa Utlåtandet till Utskottet.

§ 5.

Föredrogos och bifollos Lag-Utskottets Utlåtanden:

N:o 36, i anledning af väckt motion om tillägg till § 57 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862; och

Andra Kammarens Prot. 1883. N:o 37.

N:o 37, i anledning af Kamrarnes återremiss af vissa delar af det i Utskottets Utlåtande N:o 21 afgifna förslag till Förordning angående allmänt ordnande af klockarnes löneinkomster.

§ 6.

*Angående
förslag till
lag om tillsättning af
presterliga
tjänster.*

Skedde föredragning af Lag-Utskottets Utlåtande N:o 39, i anledning af dels Kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande vissa delar af det under första punkten i Utskottets Utlåtande N:o 23 afgifna förslag till Lag angående tillsättning af presterliga tjänster, dels ock återremiss från Andra Kammaren af andra punkten i nämnda utlåtande.

Uti *punkten 1* af det nu föreliggande Utlåtandet hade Utskottet, i ändamål af sammanjemkning, hemställt, att Kamrarne, hvardera med frånträdande af sina förut fattade beslut beträffande § 3 mom. 1, § 26 och § 27 mom. 4 i det förslag till Lag angående tillsättning af presterliga tjänster, som Utskottet i Utlåtandet N:o 23 framlagt, ville för sin del antaga en sådan lydelse af §§ 3, 26 och 27 i nämnda lagförslag, som Utskottet i det följande af punkten föreslagit.

Utskottets förslag till lydelse af § 3 företogs först till afgörande och godkändes.

§ 26 lydde, enligt det nu afgifna förslaget, sålunda:

»1. Rösträtt vid prestval tillkommer en hvar, som i församling, der sådant val skall anställas, eger rättighet att i kyrkostämmas öfverläggningar och beslut deltaga; och gälla vid valet i afseende på röstberäkning samt rösträtts utöfning och öfverlåtande på annan person hvad för kyrkostämma är stadgad; dock med den jemkning i församling å landet, att rösträtt, som tillkommer någon för andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet, icke må åtnjutas för mera än en femtedel af det röstetal, hvilket eljest bort tillkomma honom enligt den för omröstning å kyrkostämma gällande röstgrund, och att icke heller någon må i valet deltaga med större röstetal för jordbruksfastighet än *en femtedel, och för andra beskattningsföremål än en femtiondedel* af församlingens hela röstetal å kyrkostämma. Uppkommer vid den beräkning af rösträtt ensamt bråktal, åtnjutes derfor en röst; uppkommer, jemte helt tal, bråktal, skall bråktalet bortfalla.

2. För prestval skall särskild vallängd upprättas och på frågodagen justeras. Anmärkning mot vallängden skall, för att kunna komma under pröfning, vid justeringen på frågodagen göras af röstegande eller dess fullmäktig. Öfver gjord anmärkning beslute valförrättaren. Gillar han den, varde vallängden derefter rättad. Kan väckt fråga om rättelse eller tillägg i vallängden ej då utredas, varde den till valdagen uppskjuten.

3. I afseende på rösträtt vid prestval i stad, för hvilken särskild röstgrund vid dylika val blifvit eller, i enlighet med vederbörande kyrkostämmas förslag, varder af Konungen fastställd, skall

gälla hvad derom är eller, i enlighet med kyrkostämmans förslag, blifver af Konungen förordnad. Lag samma vare i fråga om särskild röstgrund vid prestval i pastorat, som omfattar både stads- och landsförsamling, så ock om vallängd vid prestval i Stockholm».

Efter uppläsning häraf yttrade:

Herr Ola Andersson i Burlöf: Det förslag till sammanjemkning, som från Lag-Utskottet här föreligger, är af den ovanliga beskaffenhet, att jag förmodar, att äfven de, som i öfrigt önska framgång åt saken, icke skola finna det underligt, att jag upptager detta förslag till någon granskning.

Vid behandlingen af Utskottets Betänkande N:o 23, angående samma sak, fattade Kamrarne olika beslut angående den 26 paragrafen, som i den nya lagen skulle innehålla bestämmelser angående grunden för utfövande af rösträtt vid prestval. I Riksdags-Ordningens 63 paragraf heter det: »Stanna Kamrarne öfver någon fråga, deri ständigt eller i dess ställe särskildt tillsatt Utskott sig yttrat, uti hufvudsakligen eller till vissa delar olika beslut, då skall Utskottet söka att de olika meningarna, så vidt möjligt är, sammanjemka och med förslag derom till Kamrarne inkomma.» Hvilka äro nu de olika beslut, som Kamrarne fattat i fråga om 26 paragrafen? Jo, såsom herrarne allt för väl veta, har Första Kammaren godkänt Utskottets förslag N:o 23 i sin helhet, hvaremot Andra Kammaren gifvit den ena af de två paragrafer, hvori Kamrarne stannat i olika beslut, en annan lydelse än den af Utskottet först föreslagna, samt *afslagit* den andra, den 26:te. Huruvida det kan väl öfverensstämma med grundlagens bud att söka sammanjemka beslut om rent bifall och om rent *afslag*, det lemnar jag derhän. Åtminstone förefaller mig detta såsom något underligt och ganska ovanligt, och jag betviflar att någonting dylikt förut egt rum. Jag hör dock icke till dem, som anse hvarje paragrafi ett lagförslag så helt och hållet fristående, att ett afslag på en paragraf under alla förhållanden skulle antingen medföra lagens fall eller göra *all* sammanjemkning i afseende på ett helt lagförslag omöjligt; jag vill således ej helt och hållet förneka möjligheten af en sådan sammanjemkning, likasom att ett förslag i öfriga delar under vissa omständigheter kan blifva lag, äfven om en *obetydlig* paragraf deri, på grund af Kamrarnes olika beslut, förfaller. Men här är icke fråga om någon obetydlig paragraf, utan om en väsentlig del af förslaget; denna paragraf omfattar allt, som rör rösträtt och sättet, på hvilket prester skola väljas, och detta är således en ganska vigtig del af förslaget och som är af denna Kammare afslagen. Jag hörde visserligen förra gången, som denna fråga förevar till behandling, talas om möjligheten af en sammanjemkning emellan Första Kammarens då fattade beslut och *det nu bestående*, sedan nemligen denna Kammare afslagit det nya; men jag vill fästa uppmärksamheten derå, att en sammanjemkning emellan bifall och rent afslag icke kan vara rätt lämplig, utan om man på annat sätt eller på annat ställe kunde ersätta ett obetydligare stadgande i någon mån; ett afslag härvidlag är ej annat och blifver ej annat än afslag. Utskottet söker emellertid i sitt förslag åstadkomma en sammanjemkning och begagnar därför följande motivering:

Angående förslag till lag om tillsättning af presterliga tjänster.
(Forts.)

Angående
förslag till
lag om till-
sättning af
presterliga
tjänster.
(Forts.)

»Besluten utmärka, enligt Utskottets uppfattning, en hos båda Kamrarna rådande önskan att nu bringa lagen till stånd och Utskottet tror sig icke misstaga sig, om Utskottet uttalar, att särskildt Andra Kammarens beslut att återremittera *lagens ingress och andra punkten af Utskottets hemställan* varit föranledda af en hos Kammarens flertal befintlig förhoppning, att, vid Utskottets åtgärder med anledning af Kamrarnes olika beslut, ett för båda Kamrarne antagligt sammanjemkningsförslag skulle kunna åstadkommas.»

Utskottet kan naturligtvis icke fördölja, att denna Kammare har afslagit just det, om hvilket sammanjemkning skulle ske. Men, huru yttrar sig nu Utskottet i fråga om 2:a punkten, som från denna Kammare återremitterats? Denna punkt innehöll ett afstyrkande af Herr Smedbergs motion, och hvilken gick ut på införandet af en helt annan röstgrund, än den af Första Kamraren antagna. Utskottet säger här: »Hvad angår röstgrunden vid prestval, så torde, *då Första Kamraren godkänt Utskottets hemställan, att Herr Smedbergs förslag om en efter afgifterna till presterskapets aflöning bestämd röstgrund icke måtte bifallas, frågan om antagande af nämnda röstgrund vid prestval vara förfallen.*» Alltså skulle genom *Första Kammarens* afslag å den af Herr Smedberg föreslagna röstgrund, detta förslag vara förfallet; hvaremot den omständigheten, att *Andra Kamraren* afslagit det af Utskottet framlagda förslag till röstgrund, icke skulle föranleda till att *den* frågan vore förfallen. Detta måste enellertid, enligt min åsigt, vara ett resonnement, som helt och hållet dödar sig sjelf, ty det motsäger sig sjelf helt och hållet. Detta lärer icke kunna af någon förnekas. Jag tror således, att, i afseende på formen, man ganska väl kan hysa betänkligheter i fråga om detta sammanjemkningsförslag. Skulle man hafva gått riktigt rätt till väga, så hade man bort anmoda denna Kammare att fatta beslut, angående återremiss af Herr Smedbergs motion, samt först sedan Första Kamraren derom fattat beslut — och hvilket ännu ej skett och icke heller lär komma att ske, emedan någon hemställan derom, besynnerligt nog, icke förekommer i detta betänkande — och först derefter skulle det tillkomma Lag-Utskottet att tillse, om någon möjlighet till sammanjemkning kunde förefinnas.

Detta om den formella delen.

För min del finner jag mig, oaktadt de förbättringar i prestvals-förordningen, som finnas i öfrigt föreslagna, icke kunna godkänna förslaget, emedan jag icke är tillfredsstäld i afseende å röstgrunden. Den röstgrund, som Utskottet föreslagit, både nu och vid föregående tillfälle, är *rösträtten vid kyrkostämman*, till grund för hvilken ligger bidraget till kommunens *allmänna utskylder*. Nu skulle emellertid, enligt Utskottets förslag, denna rösträtt modifieras så, att den, som röstar för *annan fastighet* eller för *inkomst af kapital eller arbete* icke får rösta för mer än en femtedel af sitt fyrktal — jag talar här om församling å landet — och aldrig för mer än en femtiondedel af församlingens hela röstetal, eller bidraget till kommunen. Nu kunde man väl hafva anspråk på, att om rösträtten skall hvila på denna grund, man i *detta fall* borde rätta sig efter den sak, hvarom här är fråga, och således taga hänsyn till *bidraget till prestens aflöning*. Huru

ställer sig då saken? Jag hoppas, att Kammaren har talamod att höra, huru den ställer sig. I jordebok upptagen *jordbruksfastighet* betalade år 1878 till prestens lön 4,543,311 kronor och till prestgårdsbyggnad 355,120 kronor, summa 4,898,431 kronor, under det att dess fyrktal uppgick till 11,342,985. Nu skulle, enligt Utskottets senaste förslag rösträtten för jordbruksfastighet så begränsas, att, om någon hade större antal röster än en femtedel af församlingens hela röstetal, så skulle han icke få rösta för mer än denna femtedel. Det blir i få fall, som detta kommer att verka, men ändå kan man här påräkna någon nedsättning, som man torde kunna antaga från elva millioner fyrk till tio millioner; och då utgifterna till prest och prestgårdsbyggnad uppgå till nära fem millioner kronor har man alltså här ungefär 2 röster för hvarje krona utgift. Går jag så till *annan fastighet* med ett fyrktal af 870,310, så betalade den samma år till prestens lön 120,398 kronor och till prestgårdsbyggnad 14,862 kronor, summa 135,260 kronor. *All inkomst af kapital och arbete* betalade till prestens lön 212,195 kronor och till prestgårdsbyggnad *noll*, men hade ändock ett fyrktal af 7,217,540. Jag vill erinra om att jordbruksfastigheten, som betalade nära fem millioner kronor, hade icke mer än 11,000,000 fyrk, under det att man här, för en utgift af endast 212,195 kronor, beräknar ett fyrktal af öfver sju millioner. — Herrarne kunna hemta dessa siffror ur rikssammandragen till Skatte-regleringskomiténs tabeller. — Slutligen kommer en kategori, bestående af personliga bidrag och af icke jordegande matlag, såsom backstugusittare, soldater, gerningsmän med flere klasser. Det är egentligen ingenting annat än personliga utskylder, som dessa utgöra, men ändock uppgick afgiften till 700,101 kronor, under det att deras fyrktal eller rösträtt är *noll*. Jag hemställer om det kan vara lämpligt att, då man vill göra en reform, så helt och hållet förbise alla dessa siffror, som äro tillgängliga för hvar och en, eller om man åtminstone icke bör begagna dem så, att rösträtten blir stäld på en mera rättvis grund än nu blir fallet.

Jag vill nu se till, huru det ställer sig med den modifikation, som Utskottet gjort. Den innebär visserligen någon förbättring men i alla fall ställer den sig så att det icke kan vara skäl att bygga lagen på dessa grunder. *Jordbruksfastighet* med en utgift af nära fem millioner hade ett fyrktal af öfver elfva millioner och *annan fastighet*, som betalade 212,195 kronor, hade 870,310 fyrk. Såsom jag redan påpekat, skulle nedsättning i röstetalet för jordbruksfastighet icke ifrågakomma i annat fall, än om någon skulle komma att ensam rösta för mer än en femtedel af församlingens hela röstetal, och denna nedsättning har jag beräknat i rundt tal från elfva till tio millioner fyrk; man har således här 2 röster för hvarje kronas utgift. För andra beskattningsföremål deremot skulle man rösta för en femtedel af sitt röstetal å kyrkostämman, dock ej för hvad derutaf som öfverskjuter en femtiondedel af församlingens hela röstetal. Detta gör att *annan fastighet* får sitt röstetal reduceradt från 870,310 till åtminstone, i rundt tal, 174,000, under det att utgifterna uppgå till 135,000, hvilket blir endast något öfver en röst för hvarje kronas utgift. *Annan fastighet* får således icke för mycken rösträtt, snarare

Angående förslag till lag om tillsättning af presterliga tjänster.
(Forts.)

Angående
förslag till
lag om till-
sättning af
presterliga
tjänster.
(Forts.)

för liten. Men all inkomst af kapital och arbete får, denna nedsättning oaktadt, ett röstetal af 1,443,500 för en utgift af 212,000 kronor eller nära 7 röster för utgiftskrona. Och slutligen kommer jag till dessa personliga utgifter, som, fastän*de uppgå till 700,000 kronor, medföra ingen rösträtt.

Så ställer det sig, om man vill se saken i sin helhet. Men vill man utvälja en och annan församling, så gestaltar det sig ännu besynnerligare. Och jag tviflar derföre på, att man kan blifva belåten med en sådan lag, då man väntar sig en förbättring.

Af det jag anfört framgår, att jag icke är nöjd med förslaget. Man påvisade dessutom förra gången, frågan diskuterades, att den, som erlägger en krona i bevilling, d. v. s. är taxerad till blott 400 kronors inkomst, är derjemte skyldig att utgöra icke så obetydliga personliga afgifter, så att en sådan ofta kan hafva och oftast har en lika stor utgift till presten som t. ex. en person, som är beskattad för 5,000 kronors inkomst af kapital, rörelse eller lön. Genom den rösträtt, som nu skulle medgifvas dessa båda, får den, som betalar en krona i bevilling — han har således 10 fyrkar —, efter nedsättning af röstetalet till en femtedel, endast två röster, under det att den, som har 5,000 kronors inkomst och i de flesta fall icke betalar mera till presten än den andre, får 100 röster enligt samma grund. Jag tror icke att det är rätt att vilja bygga en ny lag på sådana grunder.

Vidare har jag mot detta förslag en annan anmärkning att göra. Det talas nemligen deri på åtskilliga ställen om *församlingar* och på ett par ställen i lagen om *pastorat*. Men jag finner icke något enda generelt stadgande, i hvilket man säger, att med församling menas pastorat, hvadan jag måste antaga att meningen med dessa olika uttryck ej kan vara detsamma. Sålunda heter det i nu föreliggande 26 paragraf: »att icke någon må i valet deltaga med större röstetal för jordbruksfastighet än en femtedel, och för andra beskattningsföremål än en femtiondedel af församlingens hela röstetal». Men nu veta vi, att många pastorat bestå icke blott af en församling, utan af två och till och med någon gång af flere församlingar, och vi veta äfven, att hittills röstlängder uppgjorts för hvarje församling särskildt. Om nu den, som har ett större röstetal, skall få detta nedsatt blott med hänsyn till den församlings röstetal, inom hvilken han bor, huru kommer det då att gå? Jo, derpå skall jag bedja att få gifva ett exempel. Jag tänker mig då ett pastorat, som består af en mindre och en större församling, såsom ofta förhållandet är. I den förra församlingen utgöres hela fyrktalet af 5,000, och jag antager att en jordegare derutaf innehar hälften eller 2,500 fyrkar. I den andra församlingen af samma pastorat är deremot fyrktalet t. ex. 12,500, och jag antager att äfven der en jordegare innehar en lika stor egendom och således har lika många fyrkar som den nyssnämnde personen i den förstnämnda församlingen eller 2,500. Men detta är ej mer än en femtedel af kommunens hela fyrktal och den sistnämnde jordegaren får således bibehålla sin rösträtt oafkortad, under det den förre i den församlingen, hvilken

röstar vid *samma val* men möjligen på en annan prest, får sina röster nedsatta från 2,500 till 1,000.

Är det åter Utskottets mening att det skall vara hela fyrktalet i hela pastoratet, inom hvilket begränsningen skall ske, då är detta origtigt uttryckt, och detta trots förslaget i detta fall förut genomgått regeringens, Högsta Domstolens och Kyrkomötets pröfning samt nu senast Lag-Utskottets för andra gången.

Vidare är det en sak, som förekommer mig ganska besynnerlig och det är uti de följande momenten, hvilka jemväl helt och hållet afslagos i denna Kammare, men nu likväl återkomma oförändrade. Här heter det bland annat: »I afseende på rösträtt vid prestval i stad, för hvilken särskild röstgrund vid dylika val blifvit eller, i enlighet med vederbörande kyrkostämmas förslag, varder af Konungens fastställd, skall gälla hvad derom är eller, i enlighet med kyrkostämmans förslag, blifver af Konungen förordnad.»

Nu skola för församlingarna på landet Kongl. Maj:t, Riksdagen och Kyrkomötet lagstifta i de allra minsta detaljer, huru det skall gå till vid prestval; men i en stad kan kyrkostämman göra upp förslag, som Kongl. Maj:t sedan har att fastställa.

Är detta jemnlighet i lagstiftningen? Det synes mig icke, som om landsbygdens befolkning skulle stå så ytterligt lågt i förhållande till stadernas befolkning, att en sådan olikhet i lagstiftningen kan vara berättigad. Vidare heter det: »Lag samma vare i fråga om särskild röstgrund vid prestval i pastorat, som omfattar både stads- och landsförsamling, så ock om vallängd vid prestval i Stockholm». Nu veta vi att det finnes åtskilliga pastorat, som bestå af en stads- och en landsförsamling. I landsförsamlingen är det då de röstgrunder, som här äro föreslagna, hvilka, i fall lagen antages, borde blifva gällande, men i stadsförsamlingen skulle Kongl. Maj:t efter kyrkostämmans beslut fastställa förslag till röstgrund. På hvilket sätt skall det kunna gå till att sammanjemka dessa olika röstgrunder vid samma prestval? Någon utredning härom torde vara nödig, ty jag föreställer mig att det måste blifva ett ganska besynnerligt förhållande att kunna sammanjemka de olika röstgrunderna vid ett prestval, der de väljande tillhöra dels en lands- och dels en stadsförsamling, såvida man ej vill följa den enda princip, som jag anser vara riktig, nemligen *antingen* den grund, efter hvilken man betalar till presten, *eller* den personliga grunden eller ock en sammanjemkning af dessa.

På grund af de skäl jag nu anfört finner jag mig föranlåten att yrka afslag å den föredragna paragrafen.

Herrar *A. F. Petersson* i Sibbarp, *Hedin*, *E. G. Boström*, *J. E. Ericsson* i Ahlberga, *J. Andersson* i Häckenäs och *J. Bengtsson* instämde med Herr *Ola Andersson*.

Herr *Rydin*: Den punkt, på hvilken nu föreliggande fråga står, är denna: skall man antaga denna prestvalsförordning med den sammanjemkning, som af Lag-Utskottet föreslagits, eller skall man uppskjuta den ifrågasatta reformen en 5 å 6 år eller ännu längre?

*Angående
förslag till
lag om till-
sättning af
presterliga
tjänster.
(Forts.)*

Angående
förslag till
lag om till-
sättning af
presterliga
tjänster.
(Forts.)

Är det icke skäl, att man tager ett steg framåt i den rätta riktningen och på detta sätt så småningom får en bättre prestvalsförordning än den vi nu hafva?

De punkter, hvori den behöfver förbättras, äro först och främst grunderna för förslags upprättande — och i detta afseende har redan en erkänd förbättring antagits af Kammaren — och vidare församlingarnas rätt att kalla fjerde profpredikant, hvilken rätt enligt detta förslag utsträckts till prester inom hela riket utan afseende å indigenatsrätten. Vid denna kallelse gäller dessutom icke något slags röstskala, utan den personliga rösträtten gäller lika för alla. Detta är ensamt för sig en så stor vinst i fråga om de särskilda församlingarnas valrätt och af så stor betydelse, att förslaget endast på den grunden borde kunna antagas. Hvad vidare angår den punkt, hvarom nu är fråga, eller den graderade rösträtten vid prestval, så måste man, hvilka åsichter man i detta hänseende än må hafva, medgifva, att genom det nu framlagda sammanjemkningsförslaget, som redan är af Första Kammaren antaget, man vunnit det, att den envalds-makt, en eller annan jordegare nu inom en eller annan församling eger vid prestval, icke vidare bibehållits, utan rösträtten mera jemnt fördelats. Man har således enligt detta förslag på två särskilda vägar kommit till en utsträckning i valrätten, dels genom modifikation af den vid valet gällande graderade röstskalan och dels derigenom att den personliga rösträtten är antagen i afseende å kallelse af fjerde profpredikant. Och om då pluraliteten af dem, som kalla fjerde profpredikant, kommer öfverens med pluraliteten af dem, som vid valet ega rösträtt, kan en församling på så sätt få hvilken prest den vill. Men huru är deremot nu förhållandet? Jo, sådant, att i de flesta fall saknas all rätt att kalla fjerde profpredikant, medan samtidigt vid förslags upprättande till vissa prestsysslor endast tjänsteären få gälla såsom merit, och jag vet, huru man i sådana fall vid prestval sett sig nödsakad att taga den äldste af de på förslaget uppförde, hvilken man trots först skola dö, emedan man haft minst att anmärka mot honom. Om man nu erhåller en sådan utsträckning i valrätten, som här föreslagits, synes man kunna nöja sig med att taga ett sådant steg för att sedermera gå vidare framåt. Frågan om rösträtten kan i alla händelser hållas öppen, ty denna fråga sammanhänger med den kommunala rösträtten i allmänhet och kan icke falla. Är det ej vid sådant förhållande skäl i att antaga de förbättringar, som kunna vinnas. Af huru stor vikt detta är, synes bäst vid granskning af de fel, hvaraf den nuvarande prestvalsförordningen lider, i hvilket hänseende jag tillåter mig påminna, att, enligt den tolkning, som af regeringen af densamma gifvits, icke blott främmande trosbekännare, utan äfven utlänningar och utländska bo-lag tillerkänts rätt att deltaga i prestval. De förmåner, som vinnas genom detta förslag, synes således vara af den betydelse, att de vid frågans afgörande böra något väga.

Hvad nu beträffar de anmärkningar, som här blifvit gjorda derom, att enligt detta förslag någon viss röstberäkningsgrund icke blefve för städerna bestämd och att icke heller i detsamma finnas föreskrifter om, huru förhållas skall, då ett pastorat består af både

stads- och landsförsamling, så medger jag, att i dessa hänseenden återstå olägenheter att afhjelpa. Men frågan om rösträtt i städerna ställer sig i allmänhet ganska enkel, ty rösträtten der är, såsom bekant, vanligen densamma, som vid kyrkostämman gäller, med endast några få modifikationer, och uppstår fråga om ändring i röstgrunden, skall beslut härom fattas på kyrkostämman, hvilket beslut sedan underställes Kongl. Maj:ts pröfning. Rösträtten i städerna vid prestval blir således i allmänhet ungefär densamma, som vid kyrkostämman är gällande, med tillägg dessutom af några bestämmelser i afseende a maximum af röster. Hvad åter angår anmärkningen, att vid prestval inom ett pastorat, bestående af både stads- och landsförsamling, en öfverenskommelse måste ega rum, huru i så fall skall tillgå, så är det visserligen sant, att till följd af de olika förhållandena mellan stads- och landskommuner det i allmänhet blir nödvändigt, att en sådan öfverenskommelse åstadkommes, ty, då tiden ännu icke ansetts vara inne att taga ett längre steg, så blir det nödvändigt att genom sådana modifikationer i röstgrunden i såväl staden som å landet åstadkomma enhet mellan dem i afseende å rösträtten. Men detta är således icke något fel i denna nu föreliggande förordning såsom sådan, utan felet ligger deri, att man ännu icke ansett sig kunna taga ett så långt steg, som åtskilliga önska. I så fall frågas: skola vi vänta med att taga *något* steg, därför att vi icke kunna taga ett *så* stort steg på en gång, som af en eller flere önskas?

Jag kommer nu slutligen till den konstitutionella delen af frågan. I detta hänseende ber jag blott få fästa uppmärksamheten på lydelsen af 63 § Riksdagsordningen, der det heter: »Stanna Kammarne öfver någon fråga, deri ständigt eller i dess ställe särskildt tillsatt Utskott sig yttrat, uti *hufvudsakligen* eller till vissa delar olika beslut, då skall Utskottet söka att de olika meningarne, såvida möjligt är, sammanjemka och med förslag derom till Kammarne inkomma.» Här står ju till och med *hufvudsakligen* eller till vissa delar olika beslut. Således kan man anse, att ett sammanjemkningsförslag bör kunna af ett Utskott uppgöras, äfven om i afseende å hvarenda paragraf Kammarne fattat olika beslut, och äfven om en eller flera paragrafer blifvit af den ena Kammaren afslagna. Så snart möjlighet förefinnes att med ledning af de fattade besluten åstadkomma ett lagförslag, har Utskottet otvifvelaktigt rätt att framlägga sammanjemkningsförslag. En annan sak blir, om Kammarne sedermera nöja sig dermed. Således kan i detta fall Lag-Utskottet icke det ringaste förebrås därför, att det framkommit med ett så beskaffadt sammanjemkningsförslag som detta.

Vidare har det anmärkts, att den återförvisning, som skett, borde föranledt Utskottet att komma in med en begäran, att Andra Kammaren måtte fatta sitt beslut. Det finnes icke i hela Riksdagsordningen något, som ålägger Utskottet, att, när ett ärende blifvit till det samma återförvisadt, komma in till den ena Kammaren och föreslå, att den skall fatta sitt beslut, då den andra Kammaren icke också återförvisat ärendet. Jag känner exempel fran föregående riksdagar, då återförvisning egt rum och sammanjemkningsförslag af Kamrarnes olika åsigtter skett, utan att den ena Kammaren fat-

*Angående
förslag till
lag om till-
sättning af
presterliga
tjänster.*

(Forts.)

*Angående
förslag till
lag om till-
sättning af
presterliga
tjenster.*
(Forts.)

tat ett direkt beslut i saken. När nu förhållandet i denna fråga var sådant, att Kammaren afslagit denna paragraf och förklarar, att den icke ville veta af någon så beskaffad ändring af rösträttsgrunden, som föreslogs i Lag-Utskottets förra betänkande, så var det klart, att Utskottet hade att försöka att få en sammanjemkning till stånd och se till, om Kammarerna ville, med de modifikationerna som skett, frånträda sitt afslag i den nu föredragna punkten och taga hela lagen såsom ett helt, eller om Kammarerna ansåg, att denna punkt vore af en så väsentlig beskaffenhet, att den ville afslå hvarje sammanjemkningsförslag. Så ställer sig nu frågan. Kammarerna är bibehållen vid sin rätt att fatta beslut och är i alla hänseenden konstitutionellt oförhindrad att besluta hvad helst den vill. Om vi tänka oss forna förhållanden under ständsriksdagarnes tid, huru gick det då till, i fall sådana som detta? Jo, om den och den punkten eller viktiga bestämmelsen i en lagfråga af ett stånd antogs, men af ett annat icke, så att stånden stannade i olika meningar, så hänsköts frågan till förstärkt Lag-Utskott. Något sådant Utskott finnes icke nu mer, men icke hindrar detta att i sammanjemkningsväg uppställa förslag om, att den ena Kammarerna skall jemka något på sin åsigt, hvarigenom man således kan komma till ett gemensamt beslut. Vidare fans det på denna tid det sättet att sammanjemka frågor, att det ena ståndet inbjöd det andra att biträda sin mening, och det har händt, att på grund af en sådan inbjudning det ena ståndet frånträdt sitt en gång fattade beslut och biträdt det beslut, som det andra ståndet redan fattat. Jag vill i detta hänseende påminna om det beslut, som vid 1852—1853 årens riksdag fattades, om en reglering af grundskatterna. Beslutet fattades på grund af en sådan från ett stånd till ett annat utfärdad inbjudning, som antogs. Det finnes således icke något konstitutionellt hinder för det föreliggande förslagets antagande, hvilket förslag bestämt är en förbättring i de nuvarande rösträttsförhållandena. Äfven om man icke kan med ens fullkomligt vinna allt, hvad man önskar, böra dock meningarna kunna enas om det framsteg, detta sammanjemkningsförslag innehåller, i jämförelse med de nu rådande förhållandena, och härigenom skulle man ju äfven vinna de stora fördelar, som i öfrigt finnas i förslaget. Jag yrkar därför bifall till Utskottets förslag.

Herr J. M. Svensson: Då jag är en af motionärerna i frågan, är det gifvet, att jag önskar framgång deråt, och huru en föregående talare än klandrar förslaget, kan det dock icke förnekas, att det är bättre, än hvad vi nu hafva. Om icke Kammarerna nu, då Första Kammarerna antagit förslaget, passar på och bifaller detsamma, så få vi kanske vänta många och långa år på att få något bättre. För min del yrkar jag således bifall till Utskottets förslag.

Grefve Sparre: Då jag hörde, att Första Kammarerna antagit Lag-Utskottets inbjudning och, i motsats till hvad den Kammarerna förut alltid gjort, medgifvit en begränsning i rösträtten för jordbruksfastighet — ty märk väl, Första Kammarerna har aldrig förut medgifvit detta, — intogs jag af en viss glädje, i den förhoppning att

denna fråga, i hvars handläggning jag under en mängd år deltagit, nu onsider skulle få sin lösning. Att icke allas önskingar dervid skola blifva tillfredsställda, är hvad vi litet hvar här i lifvet få erfara och som alltid måste blifva följden vid förhandlingar icke blott inom en stor krets, utan äfven inom två särskilda Kamrar. Men jag instämmer med talaren på upsalabänken deri, att så väsentliga förändringar och förbättringar äro genom detta förslag åvägabragta, att jag skulle anse det högst illa, om Kammaren nu af ett slags rethaberei icke skulle vilja gå Medkammaren till mötes, då den nu visat sig så tillmötesgående.

Den talare, som öppnade debatten i frågan, sade, att, om det vid behandlingen af ett lagförslag förekommer, att Kamrarne angående flera paragrafer i detsamma fattat olika beslut, kan Utskottet visserligen göra en sådan inbjudning, som det här gjort, men, sade han, det måste vara i mindre viktiga frågor. Ja, hvad som är en viktig fråga eller ej, det beror på, hvad hvarje individ anser för att vara viktigt. Jag anser, att hela den nu förevarande frågan om lösningen af en långvarig tvist rörande tillsättandet af presterliga tjenster är en fråga af den beskaffenhet, att vi böra försöka gå hvarandra något litet till mötes för att få ett slut på det oefferrättighetstillstånd, hvori vi för visso i det afseendet befinna oss. Vi böra således, mine herrar, besinna, såsom talaren på upsalabänken också nämnde, icke allenast den rättighet, som blifvit genom detta förslag medgifven församlingarna att kalla fjerde profpredikant, utan äfven att indigenatsrätten blifvit bruten, så att man kan till fjerde profpredikant kalla prestnän äfven utom stiftet, och icke är bunden vid ett förslag med tre gubbar, af hvilka församlingen icke vill hafva någon. Vi böra icke afslå så väsentliga förbättringar, blott därför att vi icke vunnit alla våra önskningsmål, helst vi ju alla veta, att ett kyrkomöte förestår redan i år, och att hvad vi nu hafva antagit således kan få en snar sanktion. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herrar *Gumelius* och *Granlund* instämde med Grefve Sparre.

Herr Ola Andersson i Burlöf: Jag vill blott svara några ord i afseende på hvad som yttrats mot mitt anförande angående det formella. Jag skall be att ännu en gång få betona, att två motioner blifvit väckta i denna fråga och, särskildt i afseende på röstgrunden, den ena af Herr Smedberg och den andra af Herr Westin. Jag är öfvertygad om, att Kammaren skall medgifva att de hafva lika rätt att få sina förslag lika behandlade inom Riksdagen. I afseende på Herr Smedbergs förslag har, såsom jag redan nämnt, Utskottet sagt, att, då Första Kammaren godkänt Utskottets hemställan om afslag på Herr Smedbergs motion, denna fråga måtte anses vara förfallen, men i fråga om Herr Westins motion, som i det närmaste var tillstyrkt af Utskottet, säger icke Utskottet, att den måtte anses förfallen oakadt Andra Kamraren afslagit detta förslag. Det är denna formella oegentlighet jag velat fästa uppmärksamheten på, och jag

*Angående
förslag till
lag om till-
sättning af
presterliga
tjenster.
(Forts.)*

Angående
förslag till
lag om till-
sättning af
presterliga
tjänster.
(Forts.)

betvivlar, att man skall kunna vederlägga att det är, minst sagdt, en inkonsequens.

Beträffande nu fördelarne af förslaget i öfrigt, har jag alldeles icke bestridt dem, men deremot är jag ingalunda af samma mening som talaren på upsalabänken derom, att, om man nu vinner *någon* förbättring i öfriga afseenden, det skulle blifva desto lättare att sedermera vinna den åsyftade förbättringen i rösträtten. Det tror jag för min del icke, utan jag tror, att, om man gör sig af med alla de krafter, som intressera sig för alla de öfriga förbättringarna, desto längre får man vänta på en rättvisare röstgrund. Och icke kan jag finna att det ligger någon rättvisa deri, att man gifver en hel del personer, som litet eller intet bidraga till presterskapets aflöning, en mer eller mindre betydande rösträtt, då andra, som bidraga mera, få ingen.

I allt öfrigt har ingen af de talare, som efter mig haft ordet, ens försökt vederlägga den kritik jag tillätit mig underkasta Utskottets förslag.

Herr Smedberg: Den förste talaren, som äfven sist hade ordet, gjorde många anmärkuingar mot Utskottets nu framlagda sammanjemkningsförslag. Beträffande grundlagsenligheten af den behandling frågan rönt i Utskottet, har talaren på upsalabänken redan besvarat den anmärkningen, så att i den delen kan jag inskränka mig till att instämma med honom. Hvad åter angår Herr Ola Anderssons beräkning af rösträtten, hur den skulle gestalta sig för jordbruksfastighet, annan fastighet och öfriga beskattningsföremål, vill jag i den delen förena mig med honom, ty hvad han i detta afseende yttrade öfverensstämmer fullkomligt med den åsigt jag framställt i min motion och särskildt i min reservation mot förra betänkandet. Jag sökte också att inom Utskottet, då det var fråga om sammanjemkning, få min motion i någon mån erkänd, men jag lyckades icke få något medhåll, icke ens af ledamöterna från denna Kammare. Jag nedsatte då mina anspråk derhän, att jag blott yrkade en begränsning af jordbruksfastighet till en tiondedel och att rösträtten nedåt borde utsträckas till alla dem, som icke ega rösträtt på kyrkostämman, så att en röst skulle tillkomma hufvudern i hvarje matlag, som erlägger skatt till presten. Men icke ens dessa små anspråk lyckades jag drifva igenom. Det nu framlagda förslaget innehåller, såsom af betänkandet synes, att inskränkningen för jordbruksfastighet endast skall vara en femtedel, och de öfriga, som icke ha någon rösträtt på kyrkostämman, få fortfarande vara utan rösträtt vid prestval, ehuru de betala till presten.

Då emellertid detta förslag onekligen är ett steg framåt i den rätta riktningen, skall jag icke längre hålla på det förslag jag i min motion framställt. Jag tror icke att man kan vinna allt på en gång och ansér därför att man bör åtnöja sig med hvad man nu kan få. Utskottets förslag är som sagdt ett steg framåt och innehåller i många fall en ändring till det bättre i det oeffterrättslighets-tillstånd, som nu råder. Jag vill därför för min del yrka bifall till Utskottets nu framlagda sammanjemkningsförslag.

Herr *J. Andersson* i Baltorp förenade sig med Herr Smedberg.

Herr Thomasson: Afstår och instämmer med Herr Smedberg.

Herr Sven Nilsson: Jag förenar mig med den förste talaren om afslag å Utskottets förslag. Det förefaller mig något egendomligt, detta sammanjemkningsförslag, och jag kan icke förstå hvilka grunder Utskottet följt vid sammanjemkningen. Under den tid jag varit riksdagsman har jag ännu aldrig hört talas om någon sammanjemkning mellan ett intet och något som finnes. Andra Kammaren har icke fattat något beslut i denna fråga, annat än afslagit Utskottets förslag, under det att Första Kammaren deremot antagit detsamma. Jag förstår därför icke hvilket beslut af Andra Kammaren, Lag-Utskottet haft att sammanjemka, med det beslut Första Kammaren fattat. Icke heller förstår jag på hvad sätt Utskottet kunnat uppfatta hur långt denna Kammare genom sitt afslag af Utskottets förslag velat gå, i afseende på rösträtten. Detta torde väl hafva varit nödvändigt för Utskottet att veta, innan det gifver sig in på försöket att sammanjemka.

Detta är onekligen ett ovanligt sätt att sammanjemka Kamrarnes olika beslut och jag föreställer mig att det kunde blifva ett högst farligt prejudikat för framtiden, hvilket jag åtminstone icke vill biträda.

Nu, har man sagt, att Utskottets förslag är ett steg framåt och om man nu antog detsamma, kunde man snart vänta något mera. För min del anser jag emellertid att detta förslag är ett steg bakåt, då det nu ifrågasatta steget är för litet; och om detsamma tages, får man säkerligen vänta bra länge innan någon vidare utsträckning af röstgrunden kommer att medgifvas. Jag föreställer mig också att landsbygdens befolkning har lika så stor rätt att få en liberalare röstgrund som städernas invånare och jag hade därför icke väntat att Lag-Utskottets ledamöter från denna Kammare skulle vilja uppdraga så stor skilnad mellan stad och land som nu synes vara fallet. Jag uttalade mig sista gången, då denna fråga var före, om i hvad afseende jag ansåg den föreslagna röstberäkningen skulle vara olämplig för såväl församlingarna som presterskapet, och då jag fortfarande vidhåller dessa åsichter, kan jag icke heller vara med om det föreliggande så kallade sammanjemkningsförslaget, som icke är någon sammanjemkning utan ett nytt förslag, som redan är af Kammaren afslaget, utan yrkar jag afslag å detsamma.

Häruti instämde Herr *A. Magnusson*.

Herr Wieselgren: Lag-Utskottets föreliggande betänkande har visserligen öfverraskat men ingalunda öfvertygat mig. Jag har i denna fråga samma åsichter som den förste talaren i ämnet och jag ber att få instämma med honom i hans ypperliga anförande, hvilket enligt min tanke icke åtnjutit tillbörlig rättvisa af de personer, som uppträdt mot detsamma. Ty i stället för att bemöta honom har man inskränkt sig till att för femtionde gången upprepa förteckningen

*Angående
förslag till
lag om till-
sättning af
presterliga
tjenster.*
(Forts.)

Angående
förslag till
lag om till-
sättning af
presterliga
tjänster.

(Forts.)

öfver lagförslaget förtjenster. Det är ock sällan ett lagförslag blifvit så prisadt som det nu föreliggande och det är rätt eget att ändå har samma förslag från alla sidor erkänts *icke* motsvara hvad äfven billiga anspråk af detsamma förväntat.

Jag skall icke länge upptaga herrarnes tid; men jag ber få bemärka att det sannolikt icke skall dröja länge innan erfarenheten gifvit vid handen om det lyckliga förhållande, man anser med denna lag bringas till stånd, verkligen inträder. Hvad åter beträffar det påståendet att, om vi nu afslå detta betänkande — hvilket jag dock icke tror kommer att ske — vi icke skulle kunna vänta något nytt lagförslag på 5 å 6 år, tror jag att det mera är ett skrämskott, än det har realitet; ty nog är det klart att Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet, som väl icke varit alldeles döf för hvad i denna fråga förekommit i Kamrarne, måste i hvad fall som helst för Kyrkomötet framlägga förslag i den rigtning, som af Kamrarne redan, till hufvudsakliga delar gillats. Om också det nu föreliggande förslaget skulle falla, torde inom kort ett förslag, gående i den rigtning Kammaren godkänt, det oaktadt kunna föreläggas Riksdagen.

Herr Magnus Jonsson: Jag hade icke ämnat begära ordet i denna fråga, men är så godt som påkallad af den siste ärade talaren, då han försäkrade Kammaren att det icke skulle dröja länge, icke 5 å 6 år, utan kanske blott ett år innan vi finge åter ett dylikt förslag, i det Kyrkomötet redan i år skulle kunna antaga ett dylikt förslag, som sålunda skulle kunna föreläggas redan nästkommande riksdag. Jag ber få erinra, att denna Kammare just afslagit ett liknande förslag på den grund, att det varit behandladt af Kyrkomötet och först sedermera kommit till Kammaren. Jag tror icke att Kammaren skulle handla annorlunda nu och antaga ett förslag, som gått från Kongl. Maj:t till Kyrkomötet i första hand och först deretter kommit till Riksdagen. Sålunda tror jag icke att man bör förespegla sig att något liknande förslag skall kunna framkomma inom 5 eller 6 år. Jag tror tvärt om att vi få vänta mycket längre. Jag vill vidare påpeka, att, då Första Kammaren visat sig tillmötesgående i denna så väl som i en och annan föregående fråga, man bör vara denna Kammare tacksam för en sådan eftergift, och att det skulle vara rent af mindre passande för Andra Kammaren att afslå en sådan fråga, i synnerhet som man vet att en stor del af det svenska folket suckar efter att få rösträtt vid prestval, låt vara att den icke blefve stor; ty vi skola tänka oss att det finnes en mängd skattskyldige i alla kommuner, som nu sakna rösträtt och som skulle anse icke så litet vara vunnet om de finge åtminstone något att säga vid val af sin själasörjare.

Medan jag har ordet ber jag att få nämna, att jag i Utskottet föreslog att man skulle lemna större rösträtt åt de mindre bemedlade och att ingen, som egde rösträtt på landet, skulle få utöfva den för mer än 10 fyrk. Detta ansågs emellertid i Utskottet icke lämpligt och då har jag icke kunnat annat än bifalla betänkandet. Den beräkning, som Herr Ola Andersson gjort i fråga om en nedsättning

af de olika skattebidragen, tror jag lika väl kunde skett på annat sätt. Man kunde t. ex. tänka sig att man gjorde en reduktion af de större hemmansegarnes röstetal. I en socken — den jag tillhör -- finnes t. ex. en person, som har mer än 35,000 röster, under det hela socknens röstetal uppgår till 152,000. Det skulle väl nu gå an att nedsätta detta röstetal till 3,000 fyrk. Den mindre bemedlade, som förut icke hade röst, får nu sådan i viss proportion mot den mera bemedlade och röstetalet blir jemnare fördeladt på flere, som sålunda få deltaga i valen.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Wieselgren: Jag vill endast be att få bestrida rättigheten af den siste talarens påstående, att Riksdagen år 1879 afslög ett då framställt förslag i samma ämne som det nu föreliggande, *derför* att detta lagförslag först förevarit i kyrkomötet. Det var visserligen en och annan talare, som anmärkte, att det var mindre grundlagsenligt att så skett, men jag trotsar den siste ärade talaren att kunna med fog påstå, att *detta* var det skäl som vid det ifrågasvarande tillfället bestämde *Andra Kammaren* att afslå det framlagda lagförslaget.

Herr Smedberg: Ja, jag minnes grant huru det tillgick 1879. Det var ett ganska viktigt skäl mot lagförslaget att Kyrkomötet *först* behandlat detsamma och Kongl. Maj:t derefter framlagt detsamma för Riksdagen och att Riksdagen på detta sätt satts i efterhand. Detta skäl anfördes af åtskillige ledamöter i denna Kammare och äfven af den ärade talaren på göteborgsbänken, och detta var också ett skäl, om icke just det enda, som bestämde Kammaren i sitt då fattade beslut.

Herr Wieselgren: Jag vågar bestrida rättigheten af hvad den siste ärade talaren påstod rörande något mitt yttrande i förevarande sak.

Herr Magnus Jonsson: Jag skall blott be att få anmärka, att Herr Ola Andersson i Nordanå, numera i Burlöf, var den, som då uttalade sig skarpast mot det förslag, som då förelåg och det på den grund, att ärendet varit före först hos Kyrkomötet. På mig och mången gjorde dessa uttalanden det intryck, att vi icke ville slå in på en sådan bana; och som Herr Wieselgren nu instämt med denne talare, kan jag icke tro annat, än att han instämmer med honom äfven i den delen.

Öfverläggningen var härmed slutad. Herr Talmannen framstälde propositioner så väl på antagande af den förevarande paragrafen som ock på dess förkastande och fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef begärd samt antaldes, enligt här nedan intagna omröstningspropositioner:

*Angående
förslag till
lag om till-
sättning af
presterliga
tjänster.*
(Forts.)

Angående
förslag till
lag om till-
sättning af
prester i ga
tjänster.

(Forts.)

Den, som vill godkänna den af Lag-Utskottet under 1:sta punkten af Utlåtandet N:o 39 föreslagna lydelse af 26 § i lagförslaget angående tillsättning af presterliga tjänster,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammarerna afslagit omförmälda, af Lag-Utskottet föreslagna §.

Omröstningen visade 123 Ja mot 50 Nej, varande således paragrafen af Kammarerna godkänd.

§ 27.

Äfven denna § godkändes; hvarefter *Utskottets hemställan i punkten 1* förklarades besvarad genom Kammarernas nu fattade beslut.

Punkten 2 samt *Utskottets* derefter gjorda *slutliga hemställan* biföllos.

§ 7.

Om upphäfvande af familjefideikommiss i fast egendom.

Föredrogs Lag-Utskottets Utlåtande N:o 40, i anledning af väckt motion om upphäfvande af nu befintliga familjefideikommiss i fast egendom.

Ledamoten af Första Kammarerna Herr *A. O. Wallenberg* hade i sin motion N:o 14 föreslagit ett tillägg till § 1 i 16 kap. Arfdebalken, hvarigenom bestämdes:

»att de familjefideikommiss, som nu finnas, ej komma att längre bibehålla denna sin egenskap än i nuvarande innehafvares hand och deras efterföljares, som äro födda senast inom 1885 års utgång, och att fideikommiss erhålla egenskap af arfvejord, när ingen till succession berättigad arvinge finnes, som blifvit född senast inom 1885 års utgång.»

Rörande denna motion hade Utskottet hemställt, att densamma icke måtte föranleda till någon Riksdagens åtgärd.

Enligt anteckning å Utlåtandet, var reservation mot detsamma inom Utskottet anmäld af Herrar *Smedberg, And. Persson, Lewin, Magnus Jonsson* och *Johannes Jonson*, hvilka för sin del framställt följande förslag:

»att Riksdagen i skrifvelse till Konungen anhåller, att Konungen täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag, hvarigenom den vid viss egendom fästade fideikommissnatur må upphöra.»

Sedan uppläsning skett af Utskottets hemställan, anförde

Herr Smedberg: Som herrarne finna, har jag jemte Herrar Anders Persson, Lewin, Magnus Jonsson och Johannes Jonson reserverat mig mot Utskottets afstyrkande Betänkande. Jag skall endast, Herr Talman, åberopa hvad som i reservationen finnes anfördt, och anhåller jag på grund häraf om afslag å Utskottets betänkande och bifall till reservationen.

Om upphäfvande af familjefideikommiss i fast egendom.
(Forts.)

Häruti instämde Herrar *Folke Andersson, Borg* och *A. P. Lind*.

Herr Fredenberg: Herr Talman! Mine Herrar! Då ingen torde kunna förneka att fideikommissinstitutionen står i uppenbar strid med vår nuvarande arfslag, på samma gång om den utan tvifvel äfven kränker den förnämsta af alla lagar, samvetet, som i faders och moders hjertat med bokstäfver, som aldrig kunna utplånas, inskrifvit den lika arfsrätten, så kau jag icke annat än instämma i Herr Wallenbergs motion, öfvertygad som jag är att undanröjandet af en uppenbar orättvisa, äfven om den räknar ett eller annat århundrades anor, icke utgör något våldsamt ingrepp i eganderätten, så mycket mera som motionären med sitt förslag icke berör den nuvarande innehafvarens eller hans arftagares rätt till fideikommisset utan endast afser att åt blifvande medlemmar inom några familjer återbörda den likställighetens rätt, som är en följd af 1845 års välsignelserika lagförändring.

Jag vet mycket väl, att en diskussion i denna fråga icke skall gagna till något, då jag är fullt förvissad om att Första Kammaren kommer att afslå motionen, men hvad man anser vara rätt är också en pligt att uttala, och ur denna synpunkt förmodar jag att den Andra Kammaren likasom förlidet är icke skall neka det tänkvärda förslaget sina sympatier.

Sedan Lag-Utskottet anmärkt, att fideikommissstiftelser blifvit afskaffade i Frankrike, Nederländerna och Italien samt att förslag derom varit väckt i Preussen och Danmark, yttrar Utskottet i sitt betänkande följande:

»De förhållanden, som uti ofvan uppräknade stater må hafva föranledt verkligt eller ifrågasatt upphäfvande af fideikommissnaturen å viss fast egendom, förefinnas emellertid, enligt Utskottets åsigt, icke i vårt land, och det är endast ett *verkligt nödvång*, som kan berättiga att bryta lagligen tillkomna och lagligen bestående dispositioner af enskilde».

Det må visserligen vara sant, att de ekonomiska och sociala olägenheterna af dylika fideikommissstiftelser kanske varit större i dessa länder än i vårt, och att detta förhållande väsentligen bidragit till att de der redan blifvit afskaffade. Men jag vågar äfven tro, att humaniteten och rättvisan har sin dryga andel i denna lagförändring, ty det ideelt sedliga ändamål, som enligt mitt förmenande måste utgöra, om jag så får uttrycka mig, sjelfva lifsprincipen i hvarje folks fortgående utvecklings- och reformationsarbete, innebär

Om upphäfvande af familjefideikommiss i fast egendom. i sig just detta högre och *verkliga nödtvång*, som icke kan eller får medgifva att den enskildes rätt ställer sig i opposition mot samhällets. Detta är ett förhållande, som Lag-Utskottet icke tyckes hafva beaktat eller kanske ansett hos oss icke vara för handen.

(Forts.) Lag-Utskottet yttrar vidare:

»De bestående fideikommiss-stiftelserna i fast egendom uti vårt land hafva icke det omfång, att några betänkligheter synas kunna möta mot deras bibehållande».

Vid en noggrannare uträkning af värdet å dessa fastigheter har det visat sig, att detta värde sedan förlidet år ökats från 85 $\frac{1}{2}$ millioner kronor till 102 $\frac{1}{2}$ millioner kronor — ett belopp, som enligt min från Lag-Utskottet afvikande och mindre storslagna uppfattning representerar ett ganska stort nationalekonomiskt intresse och en icke mindre stor social orättvisa. Genom fideikommissrätten bindas vid ett fåtal personer dessa 102 $\frac{1}{2}$ millioner kronor, som, fördelade på flera händer, säkerligen skulle vara till större nytta och välsignelse för landet, likasom för de individer, som nu lida af denna hårda och naturvidriga testamentsrätt.

Att en enskild persons vilja, äfven om den grundat sig på en längesedan upphäfd testamentsrätt, icke kan göra anspråk på att för all framtid få kvarstå som en undantagslag inom sambället och i strid mot dess lagar, erkännes numera af de rättslärde; och samma åsigt finnes äfven uttryckt i Kongl. Förordningen den 27 April 1810, der icke allenast förbjudes inrättande af nya fideikommiss, hvarigenom sjelfva grundsatsen för dylika stiftelser underkännes, utan äfven medgifves rätt att inteckna sådan egendom, hvarigenom mot testators vilja fideikommissrätten kan upphävas, om vid tvingande nöd egendom måste å exekutiv auktion försäljas.

Det kan äfven förekomma, att fideikommissrätten upphör då, som det heter, »testators föreskrefne vilkor på något sätt expirera», eller att, med förändrade tidsförhållanden de uppställda bestämmelserna för fideikommisset blifva alldeles otillämpliga, Kongl. Maj:t upphäfvor fideikommissrätten, och detta är ju äfven mot testators vilja. Ur rättslig synpunkt torde således icke några stora betänkligheter möta för afskaffande af fideikommissinstitutionen. Men jag medger villigt, att svårigheter kunna förefinnas beträffande de lagbestämmelser, enligt hvilka ett sådant beslut skulle verkställas. Härutinnan är jag ense med reservanterna om att detta bör öfverlemnas till Kongl. Maj:ts afgörande. Motionären har föreslagit att alla familjefideikommiss i fast egendom skulle erhålla egenskap af arfjord, sedan nuvarande innehafvare eller vederbörande arftagare afidit. Härför möter enligt min tanke inga ööfvervinnerliga svårigheter, ty då en ny lag icke kan afhjelpa förgångna tidens orättvisor eller verka retroaktivt, så måste den väl byggas på faktiskt bestående förhållanden, d. v. s. den existerande eganderätten, som obestridd innehafves af den nuvarande fideikommissarien, hvars barn, der sådana finnas, eller i motsatt fall hans syskon, synas mig böra vara närmaste och rätte arftagare till fideikommisset.

Jag är emellertid, som jag förut sagt, öfvertygad om att denna vigtiga lagförändring äfven vid denna riksdag kommer att förfalla.

Men lika viss är jag äfven att uti sanning och rätt finnes inneboende *Om upphäf-*
 en segerkraft, som slutligen skall leda till det efterlängta målet, *vande af fa-*
 den lika arfsrättens förverkligande inom alla familjer i vårt foster- *mäljefidei-*
 land, och är det i denna förhoppning och i denna förtröstan, som *kommiss i*
 jag, Herr Talman, anhåller att få instämna i reservanternas yrkande. *fast egendom.* (Forts.)

Herrar *O. B. Olsson, Jöns Rundbäck, P. Nilsson* i Råby, *Chr. Assarsson, Björkman, Angel, A. Svensson* i Bossgården, *Gunnar Eriksson, Wallenius, Olof Jonsson, N. Nilsson* i Vrångebol, *Sälling, Haggström* och *J. E. Johansson* i Forneby instämde med Herr Fredenberg.

Herr Schenström: Kammarens ledamöter hafva sannolikt i minnet den öfverläggning, som sistlidne riksdag försiggick rörande ifrågavarande angelägenhet, då Lag-Utskottets enahanda beslut utan votering slopades; och jag har nyss hört i denna Kammare så många instämmanden med den näst föregående talaren, att det väl lärer vara förgäfvets att yttra något till förman för Utskottets förevarande framställning. Några ord tillåter jag mig dock att uttala.

En rättslärd i denna Kammare sökte under förra riksdagen ur rättslig synpunkt deducera lagstiftarens berättigande att ingripa i, såsom det för en och annan vill synas, lagligen tillkomna privaträttsliga förhållanden. Men han framställde icke något yrkande, utan slutade med dessa ord: »svårigheten ligger just i att kunna bestämma *hvem* som skall tillerkännas fideikommisset i *det ögonblick*, fideikommissrätten upphäfvets, och för denna svårighet böjer jag mig». Mycket rätt! Der står förståndet stilla och *der* famlar man i mörkret efter rättvisa.

Den högt aktade motionären har likväl föreslagit, att de familjefideikommiss, som nu finnas, ej skola längre bibehålla denna sin egenskap, än i *nuvarande innehafvares* hand och deras efterföljares, som äro födda senast inom 1885 års utgång. Märken väl: de som äro födda inom 1885 års utgång. Antag nu att en innehafvare af ett fideikommiss, som går på den manliga sidan, icke eger någon son, då skall vid 1885 års utgång fideikommissrätten öfvergå till de manliga rättsinnehafvare, som *då* finnas till, huru aflägsen slägt de än må vara, och möjligen till den, som hvarken har eller får barn. Skulle det då inträffa, att den nuvarande innehafvaren af fideikommisset år 1886, möjligen sjelfva nyårsdagen, i lagligt äktenskap finge en son, så skulle denne son, *icke* få fideikommisset. Kan *det* vara rätt? — och nog vore det väl en stor otur för det lilla barnet att födas till verlden en dag, kanske endast en timme för sent.

Nu vill reservanten öfverlemna till Kongl. Maj:t att föreslå huru denna sak skall lösas. Jag befarar dock att Kongl. Maj:ts rådgifvare skola komma att stå rådlösa inför uppgiften att *rätt/vist* lösa denna gordiska knut.

Herr Talman! Jag har icke något yrkande att framställa, utan stannar med åberopande af den nyss omförmälde talarens slutord.

Om upphäfvande af fideikommiss i fast egendom.

(Forts.)

Herr Thomasson: Efter det beslut, som Kammaren sistlidne riksdag fattade i denna fråga, och med den stämning, som här tydligen råder för bifall till den ifrågavarande motionen, vore det att missbruka Kammarens tid att söka närmare utveckla de skäl, hvarpå jag hafva betonadt, att hufvudskälet varit grundsatsen, att af enskilda personer i laglig ordning gjorda dispositioner och deraf uppkomna privaträttsliga förhållanden icke böra af lagstiftningen rubbas utan bjudande nödvändighet, utan att nödig omvårdnad af högre och allmänna intressen sådant oundgängligen kräfva. Men Utskottet kan icke erkänna att en sådan nödvändighet här är för handen, vare sig att frågan betraktas ur humanistisk, social, politisk eller national-ekonomisk synpunkt. Kammaren har emellertid en uppfattning afvikande från Utskottets, och jag förmodar att Kammaren nu ämnar gifva form åt denna mening genom att instämma i reservationen.

Jag tillåter mig häremot endast erinra, huruvida det kan vara skäl, såvida ett bifall till reservationen skall afse något annat än en opinionsyttring, att aflåta en skrifvelse, affattad i så allmänna ordalag som reservanterna föreslagit. Reservationen lyder sålunda: »att Riksdagen i skrifvelse till Konungen anhåller, att Konungen täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag, hvarigenom den vid viss egendom fästade fideikommissnatur må upphöra.»

Kan det verkligen vara Kammarens mening att vilja afskaffa alla fideikommiss, således äfven dem, som inrättats för välgörande ändamål? Detta skulle dock blifva följden af ett sådant skrifvelseförslag som reservanterne afgifvit. Jag föreställer mig också, att, för så vidt skrifvelsen skulle tjena regeringen till någon ledning, Kammaren borde på något sätt gifva tillkänna *huru* den tänkt sig ordnandet af eganderätten vid fideikommissens försvinnande; ty det är icke alls någon själfklar sak, såsom en förögående talare antog, att eganderätten skulle tillkomma den dåvarande fideikommissinnehavaren.

Eller hafva icke de ärade talare, som yttrat sig för fideikommissens upphäfvande, kommit att tänka på att dessa egendomar äro släktens tillhörighet. De äro dock tillkomna, såsom det heter, till »Familiens Heder och Conservation». Men naturligtvis kan icke hvarje medlem i släkten få del af fideikommissen vid fideikommissrättens upphörande, utan det fordras en noggrann utredning om huru dermed skall förhållas och detta är svårt, äfven om jag icke vill medgifva, såsom den ärade talaren på köpingsbänken, att det är så svårt, att förståndet dervid står alldeles stilla.

Äfven af detta skäl finner jag sålunda icke lämpligt att bifalla reservanternas förslag, utan yrkar jag bifall till Utskottets afstyrkande hemställan.

Herr Hedlund: Då här blifvit så starkt betonadt det privaträttsliga hos fideikommissrätten såsom grundad på en testamentsrätt, så få vi väl icke förbise, att det i själfva verket är en ganska svag grund, hvarpå denna testamentsrätt hvilar. Det är 16 kap. 1 § Arfda-Balken som medgifver testamentsrätt: »Vill någon»,

heter det, »man eller qvinna göra testamente, hafve våld göra det, muntligen eller skriftligen, med eller utan vilkor» etc. och på dessa svaga grunder, att en man eller qvinna eger rätt att göra bestämmelser om sin egendom, med eller utan vilkor, har man fått rätt att binda sina efterkommande i ett obestämdt antal slägtled och deraf utbildat en sådan rätt som fideikommissrätten. Det förefaller mig, att det är ett sådant ingrepp i de privaträttsliga förhållandena, att man väl snarare skulle kunna sätta i fråga, huruvida en tillämpning af denna lagparagraf någonsin varit juridiskt berättigad.

Hvad angår svårigheten i fråga om hvem som skall blifva innehafvare af en fideikommissiegendom, när fideikommissrätten upphör, har jag icke funnit densamma så stor, som man har velat framhålla. Det synes mig alldeles klart, att, då fideikommissrätten upphör, tillfaller egendomen närmaste arfvingarne, liksom hvarje annan arfvejord och jag kan verkligen icke för min del fatta de svårigheter, som den ärade talaren på köpingsbanken i detta afseende så starkt betonade.

Här har anmärkts, att fideikommissrätten hvilat derpå, att det är slägtens egendom, icke individens. Ja, all arfvejord har egenkapen af slägtegendom. Jag kan icke för min del förstå att det, på det hela taget, oberättigade i hela arfvejordsförhållandet och i synnerhet i den intill senare tider medgifna börsrätten kan åberopas till stöd för fideikommissrätten. Af lagstadgandena rörande arfvejord följer nemligen icke att denna slägtens egendom skall vara koncentrerad på en enda hand, utan deraf följer att den skall vara underkastad arisfördelningens vanliga grunder.

Här har blifvit anmärkt i Utskottets betänkande, att några särskilda olägenheter af denna institution icke skulle förspors. Vid diskussion här i Kammaren har förut visats exempel på rätt stora olägenheter och jag vill nämna ytterligare en till den, som reservanterna påpekat, när de talat om det upprörande deruti, att af fideikommissariers barn med lika uppfostran och deraf följande lika behof gemenligen en öfvertager det väsentliga af qvarlätenskapen, men syskonen få litet eller intet. Jag afser då en onständighet, som för mig synes mest upprörande, nemligen den kränkning, som borgenärernas rätt lider. Om en fideikommissarie fått låna penningar af annan, kan han hvad som ingen annan svensk man eller qvinna förmår: han kan låta borgenärernas rätt vara kränkt, oaktadt han har full egendom att betala med, en egendom, som dock går till hans arfvinge okränkt, utan att gå i betalning för hans skuld och utan att denne arfvinge behöfver göra sig urarfva. Detta synes mig vara en verklig kränkning af privaträtten.

För öfrigt är det icke någon småsak, såsom man här velat påstå, den plats de upptaga i vårt lands egendom, dessa fideikommiss. Jag har antecknat hurusom, i Stockholms län, taxeringsvärdet för fideikommiss enligt senast tillgängliga uppgifter uppgår till 9,700,000 kronor, hvilket visst icke är för lågt tilltaget, då vi veta, att alla de stora egendomar, som icke gått i köp, äro upptagna och taxerade under verkliga värdet. Dessa fideikommiss äro således taxerade till 9,700,000 kronor, under det att länets hela jordvärde är taxerad till 90,000,000 kronor. Således utgöra i Stock-

Om upphäfvande af familjefideikommiss i fast egendom.
(Forts.)

Om upphäf- holms län fideikommissen en tiondedel eller närmare en tiondedel vande af fa- af länets alla jordbruksfastigheter. I Södermanlands län uppgår miljefidei- taxeringsvärdet för fideikommiss till öfver 12,000,000 kronor, under kommiss i det att sammanlagda jordtaxeringsvärdet ej är mera än 86,000,000 fast egendom. kronor, således inemot en åttiondedel af länets jordbruksfastigheter.

(Forts.)

På samma sätt utgör värdet af fideikommissegendom i Kristanstads län en tiondedel, i Malmöhus län en tiondedel af hela jordvärdet; och totalbeloppet af alla fideikommisssegendomars taxeringsvärde utgör, för hela Sverige, en tjugondedel af landets jordvärde.

Det förefaller mig, som om det just icke är någon småsak, att en så stor del af Sveriges jord befinner sig i sådant undantagsförhållande, äfvensom att den ifrågasatta ändringen deri är af högsta behof påkallad. Om det emellertid kan medföra några ytterligare svårigheter att antaga Herr Wallenbergs motion, tror jag vara tvifvel underkastadt; men, då reservanterna icke påyrkat bifall till denna motion, hvilket jag eljest skulle varit benägen att göra, så förenar jag mig med reservanterna om en skrifvelse, i akt och mening att få den utredning, som är af behofvet; och om också en del af Första Kammarens ledamöter, i sina familjers eget intresse, icke vilja förena sig i denna hemställan, så må den dock vara en opinionsyttring från denna Kammare.

I detta anförande förenade sig Herrar *Svensén* och *A. Magnusson*.

Grefve Björnstjerna: Jag tycker i allmänhet icke om att upptaga Kammarens tid i en fråga, som redan förut blifvit af denna Kammare afgjord, och som säkerligen äfven nu kommer att här afgöras i enlighet med Kammarens förut uttalade åsigt, liksom jag är förvissad, att nu såsom för Medkammaren kommer att fatta ett annat beslut, men då jag yttrade mig förra gången, frågan var å banc, vill jag äfven nu tillkännagifva, att jag icke ändrat tankar, äfvensom att jag icke blifvit i någon mån öfvertygad af de känslöskäl, här i afton blifvit framdragna till förmån för den afgifna reservationen.

Det är visserligen en sanning att fideikommissstiftelser blifvit upphäfdade i åtskilliga andra länder, men detta har skett under politiska stormar. sådana vi här i Sverige lyckligtvis icke varit underkastade. Upphäfandet af fideikommissen i Frankrike under revolutionen år 1848 eller i Italien efter omstörtningarna derstädes år 1863, kan således icke vara något skäl för deras upphäfvande här. Då samma förslag i Preussen väcktes, var det äfven under häftiga politiska brytningar, men, efter dessa brytningars upphörande, upphäfdes åter lagen härom, fideikommissen der befinna sig fortfarande i samma skick som förut. Att upphäfva fideikommissinstitutionen, vore i min tanke ett groft våld emot eganderätten, icke den enskilde individens, utan familjens. Fideikommissinnehafvaren är nemligen ingenting annat än förvaltare af godset. Detta är hela släktens egendom, öfver hvilken han icke eger att bestämma. Man måste, såsom Herr Thomasson nyss nämnde, om man vill, utan våld mot eganderätten, upphäfva fideikommissen, först taga reda på hvem som verkligen eger rätt till godset. Fideikommissstiftarens alla efterkommande äro ju be-

rättigade dertill, icke blott den nuvarande *innehafvaren* deraf. Man kan då få gå hundratals år tillbaka för att uppsöka de rätta arfvingarne. För stiftarens barn medgifver jag att fideikommissstiftelsen kunde vara en orättvisa, men då desse en gång aflidit upphör orättvisan. Fideikommisssegendomen tillhör sedan familjen och gör det fortfarande allt framgent, men ingalunda den enskilde innehafvaren. Att fideikommiss i andra länder visat sig skadliga, är möjligt, men jag tror mig kunna påstå, att så icke varit fallet i Sverige. Dessa egendomar äro här icke så talrika, att de kunna förhindra en behöflig jordstyckning, om en dylik verkligen är af behovet påkallad.

Man har här, sistlidet år, anfört såsom exempel på denna institutions förkastlighet, att en fideikommissinnehafvare icke vårdat sin mor; detta torde väl dock vara ett utomordentligt undantag. Jag hemställer för öfrigt, om icke samma förhållande kunnat inträffa äfven med andra jordegare.

Man har vidare sagt, att fideikommisssegendomarne skulle vanskötas; jag frågar blott, om icke detta inträffar äfven med andra egendomar. Fideikommiss, åtminstone sådana som icke äro belastade med skuld, skötas vanligen utmärkt och äro ofta verkliga mönstergårdar. Vi behöfva icke gå längre, än till vår kamrat här på Stockholmsbänken och se på hans fideikommiss. Jag frågar om någon kan påstå, att den egendomen är vanskött? Jag tror det icke. För min del kan jag således icke finna, att olägenheter vidlåda fideikommissen af den beskaffenhet, att de fordra deras upphäfvande.

Motionären i denna fråga har den egenheten att, år efter år, riksdag efter riksdag, oupphörligt återkomma med samma motioner. För några år sedan var det ett förslag att skaffa riket ett nytt och fullt guldmynt, de så kallade karolinerna. Dermed fortsatte han, tills han tröttnade dervid. För närvarande motionerar han på samma sätt om upphäfvande af fideikommiss, ehuru han vet att detta icke tjenar till något. Första Kammarens afslag torde väl vara gifvet! Sedan kommer motionären antagligen att slå in på någon tredje fråga. Skulle denna händelsevis blifva upphörande af de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, torde det möjligen lyckas bättre.

Innan man kan visa mig med annat än granna ord, att fideikommissen hos oss verkat skadligt, och att deras upphäfvande icke innebär ett brott emot familjens rätt, måste jag stå fast vid min förre åsigt och yrkar derföre bifall till Utskottets föreliggande förslag.

Grefve Sparre: Jag känner ganska väl den åsigt, som Kammarrens majoritet hyser i denna fråga, och jag böjer mig för denna åsigt. Jag skulle således icke heller hafva inlåtit mig i någon diskussion denna gång, om icke den ärade göteborgsrepresentantens lagtolkning verkligen varit af den beskaffenhet, att den ovilkorligen fordrade att upptagas till granskning. Till att börja med gjorde han mig den surprisen att förklara, att 1734 års lag icke skulle tillåta stiftande af fideikommiss, och detta derföre, att lagen säger: »vill någon, man eller qvinna, göra testamente, hafve våld göra det muntligen eller skriftligen, med eller utan vilkor». Den tolkning, som i 150 år gifvits dessa ord, eller att rättighet att stifta fideikommiss, vore medgifven,

Om upphäfvande af familjefideikommiss i fast egendom.
(Forts.)

Om upphäfvande af familjefideikommiss i fast egendom. skulle, således, menade han, vara oriktig. Han glömde dock att omnämna, hvad som i Utskottets betänkande äfven blifvit framhållet, nemligen att fideikommissinstitutionen omtalas uti 1686 års testamentsstadga, och litet hvar veta vi, att 1734 års lag icke var annat än hufvudsakligen en bekräftelse af dittills varande rättssedvänjor, och då denna lag icke upphäfde 1686 års testamentsstadga, hafva således dessa ord »med eller utan vilkor» ansetts konfirmera densamma. Vidare berättade han oss, att fideikommiss vore precis detsamma som arfvejord. Jag deremot har föreställt mig, att det är alldeles motsatsen, ty en fideikommissarie är icke egare af fideikommisset, utan blott innehafvare deraf.

(Forts.)

Mitt bröst tillåter mig icke, och icke heller herrarnes otålighet, att fortsätta längre i detta ämne; endast det vill jag i korthet säga, att hvad den nationalekonomiska sidan af saken beträffar, det kan vara fråga om, huruvida det icke är nyttigt, att i ett land finnas några större possessioner vid sidan af en långt utsträckt hemmansklyfning. Detta är en fråga, uti hvilken ganska stora och kompetenta auktoriteter uttalat sig olika. Lätom oss emellertid erkänna att Englands exempel i detta afseende icke just vittnar om att befintligheten af sådana större possessioner är något ondt, ty i intet land i världen har samfundsutvecklingen gått så väl, fredligt och lugnt som i England.

Jag har emellertid lofvat att icke längre upptaga Kammarens tid och skall därför icke fortsätta längre.

Herr Hedlund: Jag ber blott att få rätta en missuppfattning af den näst föregående talaren. Jag yttrade, att all arfvejord är slägtjord; men om så är, då utgöra icke heller fideikommissen något undantag i det afseendet och de få således lyda all annan arfvejords lag. Detta var mitt yttrande, det må nu af de rättslärdse anses vara riktigt eller icke.

Vidare yttrade jag, att det var endast ett svagt stöd som från 1734 års lag kunde hemtas för fideikommissens berättigande. Jag har visserligen icke förbisett hvad Utskottet antagit, eller att stadgandet i 1734 års lag skulle innebära en bekräftelse på ett förut bestående förhållande; men jag kan icke gå in på, hvad den föregående talaren äfven förmenade, att dessa svaga ord »med eller utan vilkor» skulle få anses innebära en bekräftelse på något förut bestående; snarare synes det mig som skulle 1734 års lagstiftare velat lemna den frågan oafgjord.

I den viktiga och mycket omtvistade frågan om fördelen af att i ett land hafva stora possessioner stå England och Frankrike gent emot hvarandra; och efter mitt förmenande har Frankrike dervid fått rätt, när man ser huru ofantligt Frankrikes välstånd stigit efter majoratens upphäfvande, jordens fördelande på många händer. Vi hafva ännu icke sett slutet på tillståndet i England; der pågår i detta land en stark rörelse mot dessa majorat, hvilka i ännu högre grad än de svenska fideikommissen kunna sägas hvila på svaga grunder, då de till allra största delen utgöras af förläningsjord, som förut tillhört kronan; och väl kan det frågas, om icke kronan, som gifvit

denna jord på förläning, också eger rätt att taga den tillbaka. Så kunna förhållandena i England utveckla sig, att den frågan på allvar sättes på dagordningen. Men vill man inrätta dylika slägt-egendomar, må man då gå till väga på samma sätt, som man gjort i en viss kanton i Schweiz, der man inrättat, icke majorat, utan minorat, d. v. s. det blir yngste sonen, som får öfvertaga hela egendomen. Då sålunda ingen säkerhet finnes i fråga om hvilken af sönerna vid tiden för tillträdet af egendomen kommer att vara den yngste, låta föräldrarne sig angeläget vara att gifva samtliga sina barn en uppfostran, som gör dem till duglige män i lifvet, oberoende af arfsförmåner. Minoraten äro sålunda ett kraftigt medel att skapa duglige män, under det majoraten ofta tillskapat oduglingar. Det är skilnaden.

Om upphäfvande af familjefideikommiss i fast egendom.
(Forts.)

Öfverläggningen förklarades slutad. Med afslag å Utskottets hemställan, biföll Kammararen den af Herrar Smedberg, Anders Persson m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservation.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 8, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om ändring i Kongl. kungörelsen angående kurlusafgiftens upphörande och införande af en allmän sjukvårdsatgift, den 26 Augusti 1873;

Lag-Utskottets Utlåtanden:

N:o 38, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning rörande de Lappar, som med renar flytta emellan de förnade konungarikena Sverige och Norge; och

N:o 41, i anledning af väckt motion om revision af Strafflagen i vissa delar; samt

Särskilda Utskottets Utlåtanden:

N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts propositioner N:is 2 och 3, afseende förändrad organisation af landtförsvaret, äfvensom i anledning af de inom Riksdagens båda Kamrar väckta motioner i dithörande ämnen;

N:o 2, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition N:o 4 med förslag till lag om sjöförsvaret;

N:o 3, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afskrifning af grundskatter samt af rustnings- och roteringsbesvärerna äfvensom inom Riksdagens Kamrar väckta förslag uti dithörande ämnen; och

N:o 4, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående reglering af arbets- eller hofveriskyldigheten till vissa kronans egendomar i Skåne samt afskrifning af detta besvär.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ännu oafgjorda ärenden, som redan blifvit två gånger bordlagda.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr	<i>Lars Börjesson</i>	under 7 dagar från och med den 6 Maj,
»	<i>P. G. Näslund</i>	» 9 » » » 7 »
»	<i>P. Westman</i>	» 9 » » » 7 »
»	<i>Sn. Andreasson</i>	» 6 » » » 7 »
»	<i>L. Nilsson</i>	» 6 » » » 7 »
»	<i>Folke Andersson</i>	» 6 » » » 8 »
och »	<i>Nils Petersson</i>	» 5 » » » 8 »

Kammarens ledamöter åtskildes klockan $\frac{3}{4}$ 11 e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.